

Kyberšikana z pohledu učitelů základních škol

Lucie Přikrylová

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Příkrylová**
Osobní číslo: **H12095**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Kyberšikana z pohledu učitelů základních škol**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti kyberšikany, účastníků kyberšikany a prevence kyberšikany.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HOLLÁ, Katarína. Elektronické šikanovanie: nová forma agresie. Bratislava: IRIS, 2010. ISBN 978-80-89256-58-7.

HOLLÁ, Katarína. Kyberšikana. Bratislava: IRIS, 2013. ISBN 978-80-8153-011-1.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007, ISBN 978-80-247-1369-4.

KOLÁŘ, Michal. Bolest šikanování: cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X.

ROGERS, Vanessa. Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.

VÁGNEROVÁ, Kateřina a kol. Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jana Martincová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

9. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 9. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům. ¹⁾

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 24.3.2015

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zpracována na téma Kyberšikana z pohledu učitelů základních škol. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. První kapitola charakterizuje kyberšikanu a její historický vývoj, popisuje rozdíly mezi klasickou šikanou a kyberšikanou a vysvětluje typy a prostředky kyberšikany. Druhá kapitola se zabývá účastníky kyberšikany, vymezuje typy kyberagresorů, oběť přihlížející a rodiče. Poslední kapitola se věnuje prevenci kyberšikany a ukazuje jak řešit kyberšikanu ve škole. Na závěr se zaměřuje na preventivní programy pro učitele základních škol. Praktická část seznamuje s výsledky výzkumu, který byl prováděn kvantitativně, pomocí dotazníkového šetření.

Klíčová slova: kyberšikana, šikana, základní škola, učitel základní školy, prevence, preventivní programy, agresor, oběť

ABSTRACT

Bachelor thesis is on the topic of cyber bullying from the perspective of primary school teachers. The theoretical part is divided into three chapters. The first chapter describes cyber bullying and its historical development, describes the differences between bullying and cyber bullying, and explains the types and means of cyber bullying. The second chapter is about the participants of cyber bullying. There is the definition of the types of cyber aggressors, victim and parents. The last chapter is about prevention of cyber bullying and shows how to deal with cyber bullying at school. Finally it focuses on prevention programs for primary school teachers. The practical part presents the results of the research, which was carried out quantitatively, using a questionnaire survey.

Keywords: cyber bullying, bullying, primary school, primary school teacher, prevention, preventive programs, aggressor, victim

Poděkování

Především bych chtěla poděkovat paní Mgr. Janě Martinové za odborné vedení, za cenné připomínky a za trpělivost při psaní mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat ředitelům základních škol, kteří mi zde umožnili realizovat výzkum. Díky patří i mé rodině a přátelům, kteří mě podporovali.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 CHARAKTERISTIKA KYBERŠIKANY	12
1.1 HISTORIE KYBERŠIKANY	14
1.2 ROZDÍL MEZI KYBERŠIKANOU A ŠIKANOU	15
1.3 TYPY A PROSTŘEDKY KYBERŠIKANY	16
2 ÚČASTNÍCI KYBERŠIKANY	20
2.1 AGRESOR	21
2.2 OBĚŤ	23
2.3 PŘIHLÍŽEJÍCÍ A RODIČE	25
3 PREVENCE KYBERŠIKANY	28
3.1 DRUHY PREVENCE KYBERŠIKANY	29
3.2 ŘEŠENÍ A PREVENCE KYBERŠIKANY VE ŠKOLE	31
3.3 PREVENTIVNÍ PROGRAMY PRO UČITELE ZÁKLADNÍCH ŠKOL	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 DESIGN VÝZKUMU	36
4.1 VÝZKUMNÝ SOUBOR	37
4.2 METODA.....	37
4.3 REALIZACE VÝZKUMU	37
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	39
5.1 DEMOGRAFICKÉ OTÁZKY	39
5.2 OTÁZKY ZAMĚŘENÉ NA VÝZKUMNÉ CÍLE	41
6 SHRUTÍ VÝZKUMU	63
ZÁVĚR	65
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
INTERNETOVÉ ZDROJE	68
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	69
SEZNAM GRAFŮ	70
SEZNAM PŘÍLOH	71

ÚVOD

Informační a komunikační technologie zažívají velikou popularitu na celém světě. Pro každého z nás, tedy i pro děti, se stávají realitou každého dne a život bez nich si téměř neumíme představit. Avšak vedle všech pozitiv, které nám tyto technologie přinášejí, se ukazuje i velmi mnoho negativ. Jedním z nich je zneužití těchto technologií. S rozšiřováním informačních a komunikačních technologií mezi běžné lidi, vznikla nová forma šikany, kterou specialisté začali nazývat kyberšikana. Je to jedna z psychických forem šikany a k ubližování druhým používá informační a komunikační technologie. Jedná se například o internet a s ním spojené sociální sítě, či mobilní telefony. Kyberšikana se stává závažným problémem většiny českých škol. Většina dětí dokáže v dnešní době bez problémů pracovat na internetu. Tráví zde velkou část svého volného času. Děti si neuvědomují, jaké nebezpečí je na internetu může čekat. Často se svěřují se svými osobními údaji lidem, které znají jen přes internet. Díky internetu mohou být uživatelé anonymní a za touto anonymitou se může skrývat mnoho kyberagresorů, kteří si svůj útok mohou dopředu promyslet, mohou své oběti urážet, vydírat, vyhrožovat a s obětí manipulovat. Děti často za těmito projevy nemusí vidět šikanu, a proto neví, jak se s ní vypořádat. Tyto děti bývají osamělé, uzavřené do sebe, o svých problémech s nikým nekomunikují. Jejich rodiče často nemají čas ani zájem starat se o to, co děti na internetu dělají, proto ani jim se děti s problémy nemohou svěřit.

Nejen v České republice, ale i v celém světě, je kyberšikana aktuálně diskutovaným tématem. Je důležité, abychom děti a žáky informovali o nástrahách virtuálního světa. Není tajemstvím, že dnešní generace dětí se vyzná v informačních a komunikačních technologiích mnohem více, než jejich učitelé, rodiče, či prarodiče. Proto se musíme sami o tento problém zajímat a získávat více informací, abychom mohli děti a žáky před tímto fenoménem informovat a chránit.

Cílem této práce je zjistit informovanost učitelů základních škol o kyberšikaně. Dále bychom chtěli vyzkoumat vzdělanost učitelů v problematice kyberšikany, zjistit názory učitelů základních škol na řešení problematiky kyberšikany, jaké používají prostředky k předcházení kyberšikany.

Teoretická část bakalářské práce podává přehled o dané problematice. Úvodní kapitola komplexně seznamuje s pojmem kyberšikana, jak tento nový druh šikany vznikl, jak se liší kyberšikana od klasické šikany a popisuje zde typy a prostředky kyberšikany. Druhá

kapitola se specifikuje na účastníky kyberšikany, tedy na agresora, oběť, přihlížející a rodiče. Poslední, třetí kapitola teoretické části se orientuje na prevenci kyberšikany, vymezuje zde druhy prevence kyberšikany, jak by se kyberšikana měla řešit a popisuje preventivní programy pro učitele základních škol. Empirická část pak prezentuje výsledky kvantitativně orientovaného výzkumu realizovaného prostřednictvím dotazníkového šetření. Mapuje současný stav dané problematiky a zjišťuje, jaká je informovanost učitelů základních škol o kyberšikaně.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA KYBERŠIKANY

V dnešní době většina dětí a dospívajících umí velmi dobře zacházet s počítačem a skoro každé dítě vlastní mobilní telefon, to mladým lidem umožňuje skoro neomezeně komunikovat s lidmi po celém světě. Tento nereálný svět skrývá velká nebezpečí, o kterých děti většinou nemají ani potuchy. S rozvojem informačních a komunikačních technologií se stále častěji setkáváme s novým druhem šikany, tedy s kyberšikanou. A právě kyberšikaně se budeme věnovat v následující kapitole. Vymezíme si, co vlastně pojem kyberšikana znamená, jak vznikla, popíšeme si, jaké existují odlišnosti kyberšikany od klasické šikany, budeme se věnovat typům a prostředkům kyberšikany.

Slovo kyberšikana je převzato z anglického slova cyberbullying, jako nový druh agrese, je to sociálně-patologický jev a má mnoho pojmenování jako například „SMS šikanování“, „textové šikanování“, „online šikanování“, „kyberobtěžování“ a jiné. Ale samotné slovo šikana pochází z francouzského výrazu „chicaner“, který znamená trápit, sužovat, pronásledovat. (Hollá 2013, s. 10)

Vágnerová a kolektiv (2009, s. 92) definují kyberšikanu jako určitý typ šikany, který k šikanování využívá elektronických prostředků, jako jsou mobilní telefony, e-mail, internet, blogy a podobně. K pojmu kyberšikana bývají uváděna synonyma jako kybernetická šikana, elektronická šikana, šikana online, digitální šikana, počítačová šikana. Slovo kyberšikana je převzato z anglického názvu cyberbully. Kyberšikanu lze definovat i jako úmyslnou, opakovanou, zraňující činnost, která k tomu používá počítač, mobilní telefon nebo jiné elektronické přístroje. (Vašutová 2010, s. 75)

Hulanová (2012, s. 37) „definuje kyberšikanu jako situaci, kdy dítě nebo dospívající opakovaně trápí, hrozí, pronásleduje, ponižuje, zesměšňuje nebo se jinak zaměřuje na další dítě nebo dospívajícího pomocí textových zpráv, e-mailů, IM nebo pomocí jakéhokoli jiného typu moderních komunikačních technologií.“

Tento druh šikany je krutá forma nepříznivého chování, které u dětí může vyvolávat stres. Děti a mladí lidé využívají internet a mobilní telefony zpravidla každodenně, jak pro zábavu nebo hledání různých informací do školy, tak pro sdílení vlastního obsahu (textu, obrázků, videí). Většinou jsou děti a mladí lidé velmi zkušení v online technologiích a jsou si také vědomi rizik, které tento svět skrývá, ale často nejsou zralí na to, aby vyřešily vzniklé situace. (Vašutová 2010, s. 77)

Podle Rogers (2011, s. 28) je kyberšikana považována za zneužívání moderních informačních komunikačních technologií. Tyto technologie jsou zneužívány k výhrůžkám, ponižování, zastrašování a obtěžování obětí. Pachatelé své oběti týrají nejrůznějšími způsoby, většinou z pohodlí svého domu a stojí je to minimální námahu. Jedná se například o otravné telefonáty, falešné webové stránky atd.

Kyberšikana je druh šikany, který probíhá ve virtuálním prostředí a využívá ke svým činům moderní technologické prostředky. Velmi často se může kyberšikana prolínat s klasickou šikanou v reálném světě. Hranice kdy se jedná již o kyberšikanu a ne jen legraci mezi dětmi je velmi tenká a mají ji problém rozpoznat rodiče, učitelé a někdy i odborníci. (Eckertová 2013, s. 64) Využíváním moderních informačních a komunikačních technologií, které tento druh šikany vystihují, zaručují kyberagresorovi anonymitu a on nemusí mít takový strach, že by jeho činy byly odhaleny. (Chromý 2010, s. 39)

Děti již ve velmi mladém věku dokáží být velmi bezcitné a dokáží šikanovat ostatní děti. Děti se tak chovají z mnoha důvodů například, aby na sebe upoutaly pozornost, provokovaly ostatní nebo se cítí nejistě, aby odbouraly stres nebo aby daly průchod vzteku. (Herzog 2009, s. 5)

Černá (2013, s. 20) definuje kyberšikanu jako dynamicky se rozvíjející se fenomén, který využívá elektronická média, jako je internet a mobilní telefony, které mají sloužit k záměrnému poškození druhých. Kyberšikana jako tradiční školní šikana je opakovaným jevem a hraje zde roli nepoměr sil mezi agresorem a obětí. Pro oběť jsou útoky ze strany agresora nepříjemné a ubližující. Koukolík a Drtilová (1996, s. 14) ve své publikaci uvádí, že míra jakékoliv formy šikany na školách se stále zvyšuje. Šikanované děti se bojí chodit do školy a raději se z nich stávají záškoláci.

Šikanování v jakékoliv formě působí dětem tu největší bolest. Děti, které se stanou obětí šikany či kyberšikany často utíkají z domova, nemají zájem si hrát s ostatními, jsou vyděšené a nešťastné. V nejhorším případě se pokusí o sebevraždu. (Elliottová 1995, s. 81)

1.1 Historie kyberšikany

Předchůdce kyberšikany spadá již do pravěku, první zmínky o tomto druhu šikany můžeme najít na pravěkých jeskynních kresbách. Samozřejmě se nejedná o šikanu jako takovou. Někteří odborníci uvádí, že šlo o psychické a sociální pochody, jejichž cílem bylo zesměšnit nebo poškodit někoho před větším publikem. Přitom sám autor zůstal v anonymitě. Takové chování v podstatě vychází ze stejných sociálních a psychických faktorů, jako dnešní kyberšikana. Školní šikanování není záležitostí nové doby, začalo se objevovat již v sedmáctém století, kdy starší studenti se chovali hrubě k mladším a novým studentům. Takové chování se nazývalo Pennalismus nebo fagging. V roce 1989 byl termín šikana znám především z armády. (Vašutová 2010, s. 52)

Černá (2013, s. 37) poukazuje na to, že kyberšikana je stále poměrně novým jevem, který se začal velmi rozšiřovat s rozvojem nových technologií a také tím, jak se přístup k těmto technologiím rozšiřoval směrem k dětem. Historie kyberšikany je známa pouze několik let, není prozkoumána do takové hloubky jako tradiční šikana. Stále neexistuje jednotná definice kyberšikany, kterou by používali ve svých výzkumech všichni odborníci.

Po počátečním nadšení z nových komunikačních technologií nastal na počátku 21. století vysoký nárůst sociopatologického chování umožňovaného především internetem, tedy nárůst kyberšikany a zneužívání falešné identity. (Vašutová 2010, s. 15)

První zprávy, které se týkaly kyberšikany se v médiích začaly objevovat v roce 2000. Zpočátku se jednalo o nevhodné, urážlivé, ponižující nebo výhružné textové zprávy, které byly odesílány pomocí mobilních telefonů nebo e-mailů. V průběhu několika let s rozvojem informačních a komunikačních technologií se kyberšikana rozšířila do chatovacích místností, webových stránek nebo na sociální sítě. Musíme ale rozlišovat, kdy se jedná o kyberšikanu, nemůžeme všechny útoky, které jsou realizované v kyberprostředí považovat za šikanování. (Hollá 2013, s. 16-17)

V letech 2001 až 2003 prosazovali kyberšikanu v zahraničí dvě osobnosti, Bill Belsey, kanadský učitel, který založil webové stránky, které se zaměřovaly na kyberšikanu a americká právnička Nancy Willard. Belsey tvrdí, že kyberšikana používá informační a komunikační technologie k úmyslnému, nepřátelskému a opakujícímu se chování člověka, které má za cíl poškodit ostatní a ublížit jim. Jedna z prvních publikací o kyberšikaně byl článek, který byl publikovaný v roce 2003 v Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry. Článek se zabýval nedostatkem informací o kyberšikaně

i přes to, že byl předpoklad, že se kyberšikana bude rozšiřovat. Literatura na toto téma se začala objevovat od roku 2008. (Vašutová 2010, s. 76)

První výzkumy na téma kyberšikana, které byly v České republice prováděny se uskutečnily v letech 2009 a 2010. Jednalo se o výzkumy realizované prostřednictvím Minimalizace šikany a E-Bezpečí. Z obou výzkumů bylo zřejmé, že většina dětí pojmu kyberšikana nerozumí. Výzkumy se od sebe liší v počtu obětí, výzkum Minimalizace šikany uvádí, že obětí kyberšikany v druhém pololetí roku 2010 se stalo 10% dětí, výsledky projektu E-Bezpečí hovoří o téměř polovině dětí. Dalším zjištěním bylo, že oběti byly šikanovány především pomocí mobilních telefonů, e-mailů a přes sociální sítě. Výzkumy byly prováděny odlišnou metodou a každý měl jiné respondenty, proto je nemůžeme porovnávat. (Rogers 2010, s. 12)

1.2 Rozdíl mezi kyberšikanou a šikanou

Měli bychom si uvědomit, že kyberšikana může mít stejné a dokonce ještě horší následky než klasická šikana. Klasická šikana po sobě zanechává fyzické rány kdežto kyberšikana emocionální. Je velmi důležité, aby se o kyberšikaně a nebezpečí, které dětem a mladým lidem hrozí na internetu a ve světě moderních komunikačních technologií, mluvilo doma i ve škole. Ve školním řádu by měly být stanoveny postihy za šikanu, aby když někdo, kdo bude šikanu páchat, nebyl překvapen následnými důsledky. Kyberšikana díky své anonymitě na rozdíl od klasické šikany může mít i mezigenerační rozměr. Mladí lidé tak mohou šikanovat například rodiče, učitele a další lidi ze svého okolí, způsobem, který ve „skutečném“ světě neexistuje. (Rogers, 2011, s. 32).

Podle Vágnerové (2011, s. 94-96), která říká, že existují rozdíly mezi klasickou šikanou a kyberšikanou, kyberšikana má svá specifická rizika.

Anonymita – jestliže je agresor technicky zdatný, nemusí se příliš bát, že by jeho činy byly odhaleny. Oběti může tedy činit vše, na co by si tvář v tvář netroufl.

Opakované zraňování – I když agresor spáchá jen jeden útok, tak ve virtuálním světě se z něj stává útok opakovaný. Agresor například natočí oběť v zesměšňující situaci a video umístí na internet. Oběť se pak na tohle video může dívat pořád dokola a znovu a znovu ji to ponižuje. Video si může stáhnout kdokoli a může ho rozesílat dále. Dílo si tak žije svým vlastním životem.

Před kyberšikanou není úniku – klasická šikana je založena na fyzickém setkání agresora a oběti. Před šikanou se tedy oběť může schovat alespoň doma, ale před kyberšikanou není úniku. Ponižující, nebo urážející e-mail či SMS zprávu si oběť může přečíst i v bezpečí svého pokoje.

Absence fyzického násilí – u kyberšikany nemůžeme vidět přímé znaky šikanování, proto je velmi těžké kyberšikanu odhalit.

Kyberšikana má však i další specifika díky tomu, že se děje pomocí elektronických prostředků. Na rozdíl od klasické šikany více souvisí s věkem. Je to způsobeno hlavně tím, že starší děti se umí lépe orientovat ve virtuální komunikaci než mladší děti. Pedagogové si často myslí, že se kyberšikanou nemusí zabývat, protože se neděje přímo ve škole. Většinou pedagogové nejsou tak zdatní se v kyberprostoru orientovat tak jako děti. Děti se ve virtuálním světě pohybují s velkým přehledem, ale hrozící nebezpečí podceňují. Někdy se kyberšikany dopustí i zcela omylem a ani o tom, že se jí dopustili, neví. To, co ale považují za pouhý žert, může být pro jejich cíl žertu velmi zraňující.

1.3 Typy a prostředky kyberšikany

Typy kyberšikany

Nejčastěji rozlišujeme dva typy kyberšikany: přímé útoky, to jsou zprávy, které jsou zasílány přímo obětem a útoky v zastoupení, to znamená využívání druhých pro šikanu oběti v kyberprostoru. Druhý typ kyberšikany je mnohem nebezpečnější, protože většinou se jí spolupachatelé účastní nevědomky. (Kavalír a Rottová 2009, s. 17) U přímých útoků agresor sám napadá svou oběť prostřednictvím online provokováním, obtěžováním, pomlouváním, napodobováním, sociálním vyloučením a pronásledováním přes rychlé zprávy, webové stránky nebo e-maily. Jako druhý způsob autorka uvádí zprostředkované útoky, které jsou páchané prostřednictvím zprostředkovatele. Agresor dává dělat tzv. „špinavou práci“ jiným, často bývalým kamarádům oběti. (Hollá 2010, s. 17)

Rozlišit jednotlivé typy kyberšikany není jednoduché. Často se typy kyberšikany rozdělují podle zneužívaných prostředků. Jedná se o:

Rozohňování (flaming) neboli nářez, online útoky, ohnivá online válka je hádka mezi dvěma nebo více lidmi. Protagonisté mezi sebou používají vulgární, hrubý jazyk, urážky a někdy může dojít i k výhrůzkám. K flamingu dochází v diskuzních fórech, na sociálních

sítích, v chatových místnostech. Většinou se jedná o krátkodobou událost. (Vašutová 2010, s. 85)

Obtěžování (harassment) jedná se o opakované rozesílání útočných, výhružných a často nevyžádaných zpráv. (Rogers 2011, s. 35) Zprávy mohou být zasílány pomocí e-mailů, SMS, sociálních sítí, chatu. Agresor je jedna osoba, ale může probíhat i v zastoupení. (Vašutová 2010, s. 85)

Kyberpronásledování – kyberstalking (Cyberstalking) jde o „online obtěžování, které obsahuje hrozby fyzickým ublížením a nadměrné zastrašování oběti.“ (Hulanová 2012, s. 39)

Pomlouvání (Denigration) cílem pomlouvání je poškodit oběť, jeho pověst nebo vztahy. Agresor rozšiřuje o oběti hanlivé, nepravdivé pomluvy a lži. (Rogers 2011, s. 35)

Vydávání se za někoho (Impersonation) agresor využívá osobní údaje oběti a tím se za oběť může vydávat. Jménem oběti poté zasílá zraňující, výhružné zprávy. Po přijetí takové zprávy je pak obviněna nespravedlivě osoba, která je považována za autora.

Odhalení a podvod (Outing and trickery) agresor zveřejňuje osobní, tajné nebo intimní informace, fotky oběti. Může se to stát tak, že agresor obdrží nějakou intimní zprávu a rozešle ji dalším lidem. O podvod se jedná, když agresor získá od oběti intimní informace pod nepravdivým slibem zachování soukromí, přitom tyto informace schválně zveřejní.

Veselé fackování (Happy slapping) je to docela nový typ kyberšikany. Jedná se o fyzické napadání, zesměšňování oběti, kdy je oběť při takových činech natáčena a následně je video umístěno na internet. (Vašutová 2010, s. 86-87)

Prostředky kyberšikany

Podle Vašutové (2010, s. 80) jsou v dnešní době technologické prostředky pro společnost velmi důležité a znamenají pro ni přínos. Tyto prostředky však mohou být různými způsoby zneužívány. Existuje mnoho takových prostředků, které jsou využívány ke kyberšikaně. Jeden z nejrozšířenějších prostředků je mobilní telefon, ten v dnešní době vlastní i většina malých dětí, které například navštěvují první stupeň základní školy. Tyto mobilní telefony umožňují posílání textových zpráv, ale většina má zabudovaný i fotoaparát, takže dítě může pořizovat obrázky, videa a zvukové záznamy a dále je potom rozesílat. Dalším prostředkem, který děti velmi zručně ovládají, jsou vzájemně propojené počítače. Autorka vymezuje jako prostředky kyberšikany mobilní telefony a internet.

Mobilní telefony nám dávají možnost telefonovat, tedy oběť obtěžovat nepříjemnými telefonáty, kdy agresor oběti vyhrožuje, zastrašuje nebo ponižuje. Nejčastěji ale agresor šikanuje pomocí krátkých textových zpráv. V České republice je zasílání SMS zpráv velmi oblíbené. Díky mobilu je oběť zastižitelná kdekoliv. Jestliže má mobil zabudovaný fotoaparát, tak agresor může svou oběť fotit nebo nahrávat v situacích, které jsou pro oběť ponižující. Tyto záznamy pak agresor může rozesílat ostatním nebo je umístit na internet. Na internetu můžeme sdílet různé informace, navazovat vztahy s ostatními, chatovat. Autorka uvádí, že jeden z nejstarších prostředků, díky kterému dochází ke kyberšikaně je e-mail. Veřejně přístupné jsou na internetu chatovací místnosti, zde se může komunikace zúčastnit kdokoli. Stále více oblíbené se stávají na celém světě sociální sítě. Zde jejich uživatelé mohou sdílet své osobní informace, fotky nebo navzájem komunikovat.

Rogers (2011, s. 33) rozděluje prostředky kyberšikany následovně:

Textové zprávy - Agresor prostřednictvím textových zpráv může oběť opakovaně zahlcovat velkým množstvím zpráv. Tyto zprávy mají většinou výhrůžný, zastrašující nebo ponižující obsah. V dnešní době existují tzv. SIM karty na jedno použití, takže agresor může svou oběť obtěžovat zcela anonymně.

Fotografie a videa pořízená kamerou mobilních telefonů - Jedná se o nahrávání fyzických útoků a následné sdílení videozáznamů. Taková videa nebo pořízené fotografie, na kterých je oběť zesměšňována poté pachatel umístí na internet.

Mobilní telefonáty - Agresoři své oběti většinou obtěžují neustálým prozváněním nebo telefonáty, kde jim vyhrožují nebo oběť zastrašují. Pachatelé se nebojí i oběti ukradnout její telefon a používat ho k obtěžování ostatních, aby pak byla oběť považována za agresora.

E-mailly - Agresor si může velmi snadno vytvořit e-mailový účet například pod cizí identitou a obtěžovat své oběti, bez toho aby se bál, že někdo odhalí jeho pravou identitu.

Chatovací místnosti - V chatovacích místnostech mezi sebou mladí lidé komunikují. Jestliže se ale poruší bezpečnostní opatření, tak se mohou jednoduše stát prostředkem pro zastrašování a výhrůžky.

Insant messaging - Jedná se o formu komunikace nejčastěji přes Skype nebo ICQ („I seek you“, což v překladu znamená „hledám tě“). Jedinci zde mezi sebou komunikují. Komunikace se ale může zvrhnout k útočným komentářům.

Sociální sítě - (například Facebook, Twitter, Myspace, Libimseti.cz) umožňují sdílení fotografií a různých informací s ostatními uživateli. Děti si většinou neuvědomují nebezpečí, které jim zde hrozí. Děti se snaží být oblíbení a často si přidávají do „přátel“ i lidi, které vůbec neznají. Tím poskytují neznámým lidem přístup ke svým osobním informacím, což pro ně může být nebezpečné. Agresor si zde může snadno vytvořit falešný účet a svou oběť může sledovat pod skrytou identitou.

Internetové stránky - Agresoři si často vytvářejí webové stránky a hanlivé blogy o svých obětech. Zde oběť pomlouvají, píšou o ní lživé informace, vkládají sem ponižující fotografie. Agresoři také mohou vytvářet internetové ankety o obětech.

Eckertová (2013, s. 73) k takovému rozdělení přidává ještě úložiště pro sdílení fotografií a videa. Oběť je zobrazena v zesměšňujících, ponižujících situacích a následně je takové video či fotografie umístěny například na YouTube nebo jiných úložištích pro sdílení fotografií a videa. Zde videa nebo fotografie může vidět široká veřejnost, přidávají zde komentáře nebo mohou sdílet prostřednictvím sociálních sítí.

2 ÚČASTNÍCI KYBERŠIKANY

V této části bakalářské práce se zaměříme na účastníky kyberšikany. Ti se rozdělují na agresory, oběť a poslední skupina jsou přihlížejíci. Popíšeme si jednotlivé druhy kyberagresorů, jaká může být oběť a jakou roli v kyberšikaně hrají přihlížejíci a rodiče.

Účastníci kyberšikany jsou ti, kteří mají nějakou zkušenost s kyberšikanou, zkušenost může být vlastní, jedná se o oběť a agresora nebo nepřímá, kdy se jedná o svědky kyberšikany tedy přihlížejíci. (Černá 2013, s. 56)

Výzkumy týkající se kyberšikany ukazují, že chlapci jsou do šikanování zapojeni častěji než děvčata. U dospívajících děvčat je dokázáno, že mají větší sklon se podílet na nepřímých, méně viditelných formách šikany, jako je psychické a emocionální obtěžování. Účastníky kyberšikany můžeme rozdělit do čtyř kategorií:

1. agresivní „neoběti“ – to jsou agresori, tedy ti, co šikanují
2. agresivní oběti – jednotlivci, kteří v kyberšikaně vystupují jako agresori a zároveň jsou i oběti
3. pasivní oběti – osoby, které jsou šikanovány
4. nezúčastněné osoby (Hollá 2013, s. 29)

Ve virtuálním světě útočníci většinou používají přezdívku, založí si falešnou e-mailovou adresu nebo účet na sociálních sítích, telefonní číslo a ty pak používají pro šikanování oběti. Oběť pak má minimální šanci zjistit, kdo doopravdy za útoky stojí. Agresor má díky anonymitě na internetu pocit nepolapitelnosti, proto se jeho útoky mohou stupňovat a může používat drsnější metody a formy kyberšikany. Většinou je velmi obtížné útočníka vystopovat, protože mnoho projevů kyberšikany český právní systém neřeší, oběť se tedy ne vždy může obrátit na policii. (Nebezpečné komunikační praktiky, 2009)

Při uskutečňování kyberšikany nemusí být vždy agresor silný jedinec, jak tomu bývá většinou u klasické šikany. Agresorem se stává většinou člověk, který rozumí informačním technologiím, může jím být kdokoliv. Obětí kyberšikany se může stát téměř kdokoliv. Případů kyberšikany přibývá a jsou čím dál tím více závažnější. V dnešní době nemusí být oběť pouze žák, ale může se jí stát i učitel. (Hulanová 2012, s. 48) Třetí důležitou skupinou účastníků kyberšikany jsou přihlížejíci, jejich zapojení a reakce často určuje další vývoj tohoto druhu šikany. (Černá 2013, s. 69)

Jak se projeví osobnostní charakteristiky aktérů, ovlivňuje sociální prostředí. Agresorem se velmi často může stát ten, kdo není ve skupině oblíbený a je ostatními odmítán, tohle tvrzení platí jen v některých skupinách, jinde může být agresorem velmi populární jedinec. Oběti mohou být nějakým způsobem znevýhodnění jedinci, například jsou sociálně úzkostní, ale tak jako u agresora, to tak nemusí být ve všech případech. „Tyto rozdíly mají původ v tom, že sociální okolí (například třída) má výrazný vliv nejen na to, jak se bude kyberšikana vyvíjet, ale také na to, kdo do ní bude zapojen, ať již jako útočník nebo jako oběť.“ (Černá 2013, s. 60-61)

2.1 Agresor

Podle Vašutové (2010, s. 90) šikanu provádí buď jednotlivec, nebo celá skupina. U klasické šikany i kyberšikany je cílem oběť ponížit, vystrašit a zranit. Kyberagresor má k dispozici mocnější a zákeřnější zbraně v podobě informačních a komunikačních technologií. Oběť tedy svého agresora nevidí, proto také u kyberšikany nezáleží na fyzické síle agresora. Kyberagresorem se v mnoha případech stává jedinec, který je v reálném světě ostýchavý, ten, který neumí navazovat vztahy s ostatními. Právě tito jedinci se ve virtuálním světě stávají aktivními často až agresivními. „Pro jedince, kteří jsou považováni za fyzicky nebo sociálně slabší, může kyberprostor představovat sílu díky anonymitě a větší zručnosti při manipulaci s technikou. V prostředí informačních a komunikačních technologiích nezáleží na věku, pohlaví, síle a postavení v sociální skupině, ani na úspěšnosti v reálné společnosti. Agresor si může vytvořit svou novou, elektronickou identitu, která bude od té reálné naprosto odlišná.“ (Vašutová 2010, s. 90)

Kavalír, Rottová (2009, s. 19) ve své příručce popisuje různé typy kyberagresorů, kteří mají své typické styly kyberšikanování. Rozlišují se od sebe i způsoby, jakými se skrývají nebo jak svoji činnost šíří. Liší se i motivy agresorů, proto není možné stanovit jedno řešení pro všechny případy. Máme čtyři základní druhy kyberagresorů:

1. „Pomstychtivý andílek“
2. „Bažící po moci“
3. „Sprosté holky“
4. „Neúmyslný kyberagresor“

1. Pomstychtivý andělek

Pro tento typ je charakteristické, že se agresor za agresora nepovažuje. Má roli „zlonapravujícího“ jedince, který chrání sebe a ostatní před zlým člověkem. Tento agresor většinou sám zažil klasickou šikanu nebo kyberšikanu. Proto se chce prostřednictvím kyberšikany pomstít. Často se zaplétá do hry, kde chce pomoci svému šikanovanému kamarádovi. Agresoři tohoto typu šikanují většinou sami, jen zřídka se svěří svým nejbližším přátelům. U pomstychtivých andělků je nutné, aby si uvědomili, že nelze brát spravedlnost do vlastních rukou a že bojování se šikanou situaci ještě zhoršuje. Cílem práce s tímto druhem agresorů je, aby se začali brát jako agresoři a ne jako pachatelé dobra, za které se považují.

2. Bažící po moci

Tito agresoři ze všeho nejvíce touží po moci a ke své činnosti potřebují publikum. Jestliže by o kyberšikaně nikdo nevěděl, to by agresora neuspokojilo. Agresor tohoto typu je většinou obětí klasické šikany, proto prostřednictvím informačních a komunikačních technologií, kde nikdo nezná jejich identitu, šikanuje ostatní jedince. Chce si dokázat, že i on má svou sílu a moc, kterou by v reálném světě ale nemohl uplatnit. Agresoři se často svými činy chlubí a chtějí vyvolat zpětnou reakci. Své činy stupňují do té doby, než se jim reakce dostane. Útočníci si jen málokdy uvědomují závažnost svých činů, většinou využívá kyberšikanu v zastoupení a bývá velmi zdatný v technických dovednostech. Většinou tento typ bývá nejnebezpečnější ze všech.

3. Sprosté holky

Pro tento typ je charakteristické, že šikanují z nudy nebo pro zábavu. Typickými agresory jsou děvčata, která šikanují jiná děvčata, ale útokům někdy neuniknou ani chlapci. Dívky své útoky realizují většinou ve skupině, nebo je ve skupině alespoň plánují. Agresorky vyžadují publikum, aby ostatní věděli, co jsou zač. Touží hlavně po obdivu ve skupině. Šikanování končí, když děvčata ve svých útocích nenajdou takovou zábavu, kterou hledala.

4. Neúmyslný kyberagresor

Tyto agresory ani nenapadne, že by mohli někoho šikanovat. Na internetu se chovají neopatrně a z toho také vyplývají jejich útoky. Na zprávy většinou odpovídají ve vzteku a nepřemýšlí o následcích svého jednání. Na internetu většinou vystupují pod cizí identitou,

posílají typické šikanující zprávy, ale o závažnosti svého chování nepřemýšlí. Mohou se také chovat agresivně i ke svým přátelům, kteří nevědí, kdo jim zprávu poslal a nakolik jsou tyto zprávy myšleny vážně. Po vypátrání je tento šikanující jedinec většinou překvapen, že je označen za agresora. (Kavalír, Rottová 2009, s. 19-21)

Osobnost agresora se vytváří v průběhu jeho vývoje. Autorka agresora charakterizuje tak, že je to jedinec, který chce za každou cenu pobavit kolektiv i když tím ublíží někomu jinému. Takoví jedinci mají většinou tendenci k dominanci, mají vysoké sebehodnocení a jsou impulzivní. Můžeme je rozdělit na aktivní a pasivní agresory. Do aktivních můžeme zařadit jedince, kteří mají kladný vztah k násilí a mají velkou potřebu ovládat druhé. Pasivní agresor často vystupuje jako spolupachatel. (Hollá 2013, s. 30)

Útočníky kyberšikany se častěji stávají chlapci než dívky. Je to způsobeno tím, že chlapci většinou umí lépe zacházet s počítači, tráví u něj více času a mají větší odvalu než dívky. Chlapci znají lépe různé internetové aplikace, ovládají programy například na úpravu videí. Dívkám většinou ke kyberšikaně stačí mobilní telefon, ze kterého zasílají různé urážlivé, vyhrožující zprávy. Jedná se většinou o jedince, na které rodiče nemají dostatek času a neví k čemu jejich děti mobilní telefony nebo internet používají. Někdy se může stát, že pachatel je sám oběť kyberšikany nebo její pozorovatel. Agresor nemusí být silný, fyzicky zdatný jedinec, který je v kolektivu oblíbený, jak je tomu u klasické šikany, může jím být kdokoliv. (Vaňkátová in Blažková 2011, s. 6)

K charakteristikám agresorů může patřit to, že například častěji zanedbávají školní docházku, mají spíše horší školní výsledky, poškozují cizí majetek nebo pijí alkohol a kouří, tedy vyskytuje se u nich větší míra delikventního chování. Ale na druhou stranu, to mohou být i velmi inteligentní jedinci, kteří ve škole prosívají velmi dobře a svou intelektuální převahu používají k promyšlené šikaně druhých dětí, takové problémové chování umí velmi dobře skrývat, aby si toho okolí nevšimlo. Po emoční stránce nejsou agresori schopni vcítit se do druhých, proto se svými agresivními útoky nepřestávají a často si ani neuvědomují, že ostatním ubližují. (Černá 2013, s. 65)

2.2 Oběť

Podle Vašutové (2010, s. 95) je obětí kyberšikany člověk, který se stane objektem agrese jiných lidí. Obětí může být prakticky kdokoliv, může být agresorem vybrána i ná-

hodně. Jedinci, kteří sdílejí své identity, myšlenky hlavně na sociálních sítích, žijí velmi aktivním online životem, jsou více náchylnější na to, se stát obětí kyberútoků, než jedinci, kteří online životu tolik neholdují. Podle výzkumů Lenharta vyplývá, že až 4 z 10 uživatelů sociálních sítí se stává obětí kyberšikany. Obětí kyberšikany se více stávají dívky než chlapci. Může to být způsobeno tím, že chlapci umí lépe pracovat s počítači a celkově se více vyznají v informačních a komunikačních technologiích.

Jak již bylo řečeno, oběť může být v kyberprostoru vybírána náhodně, ale stále platí tak jako u klasické šikany i u kyberšikany, že obětí se v mnoha případech stává jedinec, který se nemůže dostatečně bránit. Také větší riziko mají jedinci, kteří jsou závislí na internetu či mobilních telefonech. (Hulanová 2012, s. 48)

U klasické šikany můžeme rozdělit oběť do dvou skupin. První skupinou jsou pasivní oběti, jedná se o slabé a snadno zranitelné jedince, tím pádem jsou pro agresora snadným cílem. Takové děti nemají většinou moc přátel, nejsou v kolektivu moc oblíbené, jsou nejisté, hůře se mezi dětmi prosazují a zapojují se mezi ostatní. Do druhé skupiny patří děti, které v ostatních vyvolávají agresi. Často bývají agresivní, nelaskavé k ostatním nebo trpí hyperaktivitou. Většinou bývají kolektivem odmítáni a nemají skoro žádné přátele. Nazýváme je oběti – provokatéři. Podle toho jak se chovají, upoutávají agresorovu pozornost. U obou typů obětí je patrné, že z důvodu nedostatku přátel se jich nebude ochotný nikdo zastat, proto jsou pro agresora snadno zranitelní. Oběti kyberšikany se od obětí klasické šikany téměř neliší. Rozdílem je, že se více u obětí kyberšikany vyskytuje zvýšená agresivita, porušování různých pravidel a problémové chování. K předchozím dvěma skupinám obětí můžeme přidat ještě další dvě. V prvním případě se jedná o agresora, který se sám stává obětí, může to být důsledek pomsty oběti nebo se proti němu na internetu vzbouří ostatní jedinci. Jako druhý typ jsou označovány děti, které mají v kolektivu dobré postavení, neliší se od ostatních. Stávají se ale zranitelnými v online světě, kde zveřejnily své osobní informace, které agresor může snadno zneužít ke kyberšikaně. (Černá 2013, s. 61-62)

Šikanou může být ohroženo například dítě, které přijde do nového již sešraného kolektivu, ostatní děti ho nemusí přijmout a může vzniknout šikana popřípadě kyberšikana. Obětí se také může stát jedinec, který je něčím výjimečný, má nějakou přednost, kterou ostatní děti nemají nebo naopak má nějakou odlišnost, například vzhledovou vadu, dítě je obézní, má jinou barvu pleti. Mezi psychické vlastnosti oběti často patří plachost, citlivost,

tichost, oběti mívají nízké sebevědomí, připadají si hloupě a nezajímavě, špatně se prosazují ve větším kolektivu. (Říčan 1995, s. 34-37)

Jedinec se stává obětí kyberšikany například z důvodu navazování kontaktů jen přes internet. Více jak polovina obětí používá sociální sítě jako Facebook, Myspace, Libimseti, na kterých následně sdílí své osobní údaje, fotky či videa. Oběť si často šikanu neuvědomuje, sdílení fotografií, informací, jí nepřijde nebezpečné, zveřejňování těchto věcí bere jako zábavu. Pokud si oběť uvědomí, že něco není v pořádku, snaží se to skrýt ze strachu, že by se jí ostatní vysmáli, smaže fotografie, profily, e-maily. Jestliže se takový jedinec s kyberšikanou někomu svěří, často je problém mu pomoci, protože ani sami rodiče nebo pedagogové neví, jak v takové situaci zakročit. Bojí se případ nahlásit policii z důvodu, že by ho nebrali natolik závažný, aby se jím zabývali. Většinou rodiče ani pedagogičtí pracovníci nezajistí oběti vhodnou terapii, pokud je potřeba. (Vaňkátová in Blažková 2011, s. 6-7)

Děti se obvykle nerady svěřují s nepříjemnými věcmi, proto často nikomu neřeknou, že je někdo šikanuje. Takové děti se stydí, cítí se ponížene, mají pocit viny nebo mají pocit, že si útoky od agresorů zaslouží. Bojí se, že když se o útocích zmíní rodičům nebo učitelům ve škole, tak se útoky začnou stupňovat a celá situace se ještě zhorší. Dítě se s kyberšikanou svěří až tehdy, není-li jiná možnost popřípadě je nějaký útok (například sms zpráva, e-mail) odhalen. (Eckertová 2013, s. 76)

2.3 Přihlízející a rodiče

Šikanování je většinou skupinový proces, kdy svědkové, tedy přihlízející jsou jeho součástí. Kyberšikana se může a často se uskutečňuje ve veřejném kyberprostoru, většinou tímto prostorem bývají sociální sítě, zde je mnoho svědků, kteří kyberšikaně přihlížejí. Realizace útoků v kyberprostoru může mít za následek ztrátu sebevědomění nebo sebehodnocení. Přihlízející skupinu lidí můžeme rozdělit do dvou kategorií:

1. Přihlízející, kteří mají strach zasáhnout
2. Přihlízející – to jsou jedinci, kteří se na útocích baví

Přihlízející neboli publikum můžeme často rozdělit i na aktivní a pasivní, či dobrovolné nebo nedobrovolné pozorovatele. (Hollá 2013, s. 39)

Kyberšikanu, která probíhá na webových stránkách, může pozorovat kdokoliv, kdo má přístup na internet. Tento druh šikany se nemusí uskutečňovat opakovaně, stačí, když agresor umístí na internet ponižující fotografie nebo video oběti, které si kdokoliv může stáhnout a šířit mezi další lidi. Ponižení oběti tak můžou vidět až tisíce lidí během krátkého času, oběť se tak může i psychicky zhroutit. (Hulanová 2012, s. 49)

Olweus (in Černá 2013, s. 69-70) rozlišuje přihlízející jedince podle toho, jak k šikaně přistupují. Postoj může být pozitivní, neutrální či negativní. Druhé dělení je podle konkrétního jednání, což může být aktivní, kdy do situace jedinci zakročí, či nezakročí. Dále můžeme přihlízející rozdělit do šesti skupin:

1. ti, co agresora podporují, popřípadě pokračují v jeho útocích
2. jedinci, kteří útočníka povzbuzují, ale sami oběti neublíží
3. přihlízející, kteří agresora podporují, ale zůstávají pasivní
4. pozorovatelé, kteří jsou nezúčastnění
5. jedinci, kteří šikanu nepodporují, nesouhlasí s ní, jsou na straně oběti, ale ze strachu se neprojevují
6. přihlízející, kteří mají snahu oběti pomoci

Jedinci, kteří se stávají svědky kyberšikany nebo ti, kteří jsou o ní informováni, mají většinou jen málo informací o tom, jak se v takové situaci zachovat, proto kyberšikanu berou jako běžnou součást života. Uveřejněné informace, fotografie či videa na internetu jsou špatně kontrolovatelná. Takové informace se mohou znovu objevit i po několika letech, což umožňuje další rozšiřování přihlízejících jedinců. (Vašutová 2010, s. 94)

Rodiče jsou často velmi málo informováni o šikaně a tedy i kyberšikaně a ani by je nenapadlo, že by právě jejich dítě, se mohlo stát agresorem či obětí. Agresoři se rodičům se šikanováním nesvěří a proto, jestliže je neinformuje škola, rodiče nepoznají, že se něco děje. Rodiče oběti se o šikaně pravděpodobně dozví, děti se jim svěří nebo příznaky šikany jsou natolik zřejmé, že si domyslí, o co jde. Děti často rodiče prosí, aby ve škole nic neoznámovali, ti jim často vyhoví, domnívají se, že šikana patří k dětství a každý si jí musí projít. (Říčan 1995, s. 42)

Podle Koláře (1997, s. 64) „Rodiny iniciátorů a aktivních účastníků šikanování významně selhávaly v naplňování citových potřeb svých dětí. Většina agresorů projevovала známky citové deprivace nebo subdeprivace. Pro rodiny agresorů byla charakteristická

absence duchovních a mravních hodnot. Ohled na slabé byl chápán jako zbytečná maličernost.“ Rodiče oběti jsou často charakterizováni tak, že matka je příliš ochranná a otec v rodině není přítomen, chybí zde mužská ruka.

Vašutová (2010, s. 97) uvádí, že i rodiče se podílejí na prudkém nárůstu kyberšikany mezi dětmi. Kvůli nedostatečným znalostem o rizicích, které na internetu na děti číhají. Rodiče by měli své děti informovat o zneužití informačně komunikačních technologií, což většinou nedělají. V dnešní době ve většině případů děti mnohem více rozumí počítačům než rodiče, proto rodiče nejsou schopni kontrolovat aktivity svých potomků v tomto prostředí. Podle různých výzkumů rodiče neví, k čemu jejich děti používají mobilní telefony nebo jakým aktivitám se věnují na internetu. Může to způsobovat nedostatečná informovanost nebo rodiče mají málo času na své děti. Šikanované dítě se rodičům většinou bojí svěřit, má strach, že by se tím situace ještě zhoršila. Také se obává toho, že by mu rodiče zakázali přístup k internetu nebo mobilnímu telefonu. Dospělí by tedy měli kontrolovat chování svých dětí.

3 PREVENCE KYBERŠIKANY

V poslední kapitole se zaměříme na prevenci kyberšikany, popíšeme si jednotlivé druhy prevence, budeme se zabývat tím, jak by se měla kyberšikana řešit ve škole a nakonec si popíšeme preventivní programy pro učitele základních škol. Prevence kyberšikany je velmi důležitá. Měli by s ní začít již rodiče v útlém věku svých dětí, protože dnešní děti mnohdy rozumí informačním a komunikačním technologiím více než jejich rodiče, ale neví, jaké nebezpečí na ně může číhat.

Je nutné si uvědomit, že neexistuje naprosto účinná ochrana proti kyberšikaně. Ale sponž částečná prevence spočívá v informovanosti veřejnosti o hrozbách kyberšikany. S rozvojem technologie se zvyšuje počet šikanovaných jedinců. Na tyto jedince může mít kyberšikana devastující důsledky. Proto je velmi důležité proti kyberšikaně bojovat všemi dostupnými prostředky. (Kitliňská in Vašutová 2010, s. 101)

„Na zrychlujícím se tempu šíření kyberšikany má rozhodně podíl akcelerace vývoje technologií a jejich služeb, což vytváří ideální prostředí pro potencionální šíření nebezpečných komunikačních praktik. To však neznamená, že na vývoji technologií je něco špatného. Záleží jen na nás, jak se k možnostem, které nám nabízejí, postavíme, zda je využijeme či zneužijeme. Informační a komunikační technologie nejsou zbraně, jsou to nástroje. Nejsou ani dobré ani špatné. Záleží jen na lidech, k jakým činnostem je používají. (Krejčí in Vašutová 2010, s. 101)

Je velmi důležité vést děti k empatii a k uvědomění si, že je kyberšikana velmi vážný problém, který může mít negativní následky. Jako první krok prevence je, že si jedinci musí problém uvědomovat. Mnoho lidí podceňuje nástrahy elektronického šikanování a jeho důsledky, což je většinou způsobeno nedostatečnou informovaností. Proto je velmi důležité v rámci prevence zvýšit informovanost rodičů, dětí, učitelů i celé společnosti o kyberšikaně. Lidé by měli převzít zodpovědnost za nevhodné online reakce nebo útoky. Rodiče se velmi často odvolávají na to, že nejsou tak technicky zdatní jako jejich děti a učitelé nemají povinnost zasahovat, jestliže se kyberšikana odehrává mimo školu. Takhle vznikají trhliny v prevenci kyberšikany, proto je potřebné vytvořit prostředí, kde se budou děti cítit bezpečně a kde bude prostor pro vyřešení problémů. (Hollá 2010, s. 53)

Pro komplexní strategii prevence kyberšikany je důležitá spolupráce rodičů, učitelů, policistů a dalších zástupců státní správy a také spolupráce dětí. Žádná ze zmíněných osob není schopná vyřešit situaci sama. (Hinduja, Patchin in Vašutová 2010, s. 101)

Prevence kyberšikany se může realizovat v oblasti:

1. hlasové a textové komunikaci – v hlasové komunikaci se jedná především o nevhodné telefonáty, v textové komunikaci jde o vyhrožující, zastrašující e-maily, SMS, chaty, diskuze, které daného jednotlivce ohrožují. Z hlediska prevence je nutné vést děti k ochraně osobních údajů. Děti by neměly poskytovat údaje jako je jméno, příjmení, bydliště, telefonní číslo, e-mail, majetkové poměry, přístupové jména a hesla. Všechny tyto údaje mohou být zneužity a použity proti dítěti.

2. Multimediální sdílení – může jít o sdílení fotografií, videí, hudby, komunikaci, sdílení informací nebo názorů. Odehrává se prostřednictvím sociálních sítí, e-mailů, textových zpráv, blogů. Jde o komunikační proces, který vyžaduje zapojení odesílatele i příjemce. I tyto informace se dají zneužít, například zneužití fotografií. Prevencí je neposílat neznámým lidem své osobní fotografie a videa, uvedené fotografie a videa by se měly sdílet jen s přáteli.

3. Virtuální vzdělávací prostředí – jedná se o online vzdělávání pomocí internetu. Umožňuje online interakci a komunikaci mezi učitelem a žákem, podporuje tvorbu online prezentací, samostatné učení a osobní rozvoj jednotlivce. Z hlediska prevence je nezbytné chránit osobní údaje jednotlivců, pravidelně kontrolovat komunikaci mezi žákem a učitelem a nesdílet s cizími lidmi žádné materiály. (Hollá 2010, s. 54-55)

V dnešní době existuje mnoho technologií, které v rámci prevence umožňují nastavit v počítači tzv. rodičovský zámek, který slouží k filtrování obsahu. Jedná se o funkci, která zabraňuje dětem přístup k obsahu, který neodpovídá jejich věku a tím pádem by mohl mít na dítě nepříznivý vliv. Rodiče dále své děti mohou kontrolovat zpětným výpisem navštívených webových stránek, mohou si vyžádat výpis hovorů nebo nastavit limit, který dítě může provolat. Nejdůležitější ale je, aby dítě svým rodičům důvěřovalo a jakmile se vyskytne nějaký problém, aby se nebálo ho řešit. (Vágnerová 2009, s. 101)

3.1 Druhy prevence kyberšikany

Sociálně patologické jevy jako je šikanování je u dětí a dospívajících přechodným jevem, ale i tak musíme věnovat dostatek pozornosti prevenci. K možnostem, jak předcházet kyberšikaně patří velké množství opatření, zásad, metod, prostředků a přístupů. Jedinci musí být informováni o příčinách šikanování, musí situaci porozumět. Součástí preventiv-

ních opatření je informování žáků o linkách důvěry, kdy jim musíme oznámit i kontaktní adresu a telefonní číslo, na které se mohou obrátit v případě potřeby. U šikany a tedy i u kyberšikany platí, že jednodušší je jí předcházet než poté odstraňovat následky. (Vavrečková in Bendl 2003, s. 77-78)

Bendl (2003, s. 78) rozlišuje prevenci na primární a sekundární.

- **Primární** – používá se za předpokladu, že k šikaně ještě nedošlo. Tato prevence se musí uskutečňovat již při výchově dítěte, která by měla být harmonická. Rodiče, děti i učitelé by měli být dostatečně informováni o šikaně, ve školách by měly probíhat preventivní aktivity. Je velmi důležité budovat mezi jednotlivci otevřené, kamarádské, bezpečné vztahy.
- **Sekundární** – uplatňuje se, jestliže k šikaně již došlo. V takovém případě musíme použít taková opatření, aby došlo k nápravě. Patří sem včasná diagnostika, bezodkladné vyšetření šikany, pedagogická opatření, výchovná práce s agresory.
- **Terciární** – v současné době prakticky neexistuje. Do budoucna by se na ní mělo začít pracovat a to především tak, že by škola využila speciální pracoviště, kde by se pracovalo především s agresory.

Do prevence je často zařazována metoda tzv. „strašení“ což se ale prokázalo být málo účinné. Musíme upozornit na to, že internet sám o sobě není špatný, problém představují teprve účastníci internetu. Další metodou v rámci prevence je prezentace případů, které jsou spjaty s rizikovým chováním na internetu. Při této metodě se jedná o prevenci prožitkovou, kdy jedinec sám prožívá příběh, který ho učí, jak se chovat, na co si dát pozor, případně kam se obrátit, když by potřeboval pomoci. Děti se tak učí nést zodpovědnost za důsledky svého chování. Pro primární prevenci ve školním zařízení existuje mnoho alternativ. Jednou z nich jsou mediální kampaně, které jsou vysílány v médiích, ale jsou realizovány i prostřednictvím internetu. Jako další velmi zajímavá alternativa jsou soutěže, které upozorňují na různé fenomény. Soutěže podněcují aktivitu dětí, učí je, jak se bránit a řešit krizové situace. Důležitou částí prevence je předkládání pozitivních vzorů a vzorců chování. Vzory chování jsou dětem nejvíce předkládány pomocí médií. Každý rodič by se měl snažit být pro své dítě pozitivním vzorem. Prevence, která je realizovaná rodiči ve spolupráci se školou je nejefektivnější. (Kopecký 2011, <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/rodice-ucitele-zaci/361-prevence-kybersikany>)

3.2 Řešení a prevence kyberšikany ve škole

Kyberšikana probíhá ve škole, ale i mimo ni. Škola sehrává důležitou úlohu při edukaci a socializaci jedince. Případy kyberšikany na školách stále rostou, proto by si měla každá škola vytvořit strategie a činnosti k její prevenci. Velmi důležitou úlohou školy je spolupráce s rodiči dětí. (Hollá 2010, s. 56) Důležitou součástí vzdělávacích institucí je zajistit bezpečnost žáků. Školská legislativa obsahuje všeobecná pravidla na zajištění a dodržování bezpečnosti a právní zodpovědnosti žáků a učitelů. Základní podmínkou prevence ve škole je vytvořit pro žáky příznivé klima, přátelské a otevřené vztahy. Všechny případy kyberšikany musíme brát vážně a okamžitě je začít řešit. K nejdůležitějším pravidlům v případě, že ke kyberšikaně dojde, patří nekomunikovat s agresorem, omezit agresorovi přístup a neprodleně útok ohlásit dospělým. (Hollá 2013, s. 65)

Prevence proti kyberšikaně ve škole musí být zaměřena v první řadě na žáky, kdy cílem je seznámit žáky se základními pravidly bezpečného používání internetu. Dále je nezbytné vytvořit efektivní plán prevence kyberšikany, který je součástí preventivní strategie školy. Problematika kyberšikany by měla být zapojována do hodin informatiky, ale i do mediální výchovy nebo ji zapojit v rámci třídních hodin. Jako vhodné techniky mohou učitelé použít jakýchkoliv aktivit zaměřených na prevenci klasické šikany, které si poupraví na kyberšikanu. Může se například jednat o práci ve skupinkách, kde žáci musí společně přemýšlet, hledat kompromisy a společně se dohodnout na závěru či řešení. (Vaňkátová in Blažková 2011, s. 8)

Škola při řešení kyberšikany má omezenou pravomoc, jestliže k ní nedochází přímo v jejich prostorách. V případě zjištění kyberšikany či šikany může škola pouze kontaktovat rodiče a doporučit jim, co udělat. Jestliže dochází ke kyberšikaně přímo na půdě školy, škola je povinna zjištěný problém vyšetřit a začít okamžitě řešit, stejně jako v případě klasické šikany. Je důležité spolupracovat s metodiky prevence, výchovnými poradci, psychologem školy a také s učiteli informatiky, kteří mohou pomoci s technickou stránkou celé situace. Je nutné zajistit žákovi bezpečí a morální podporu, zajistit důkazy, potrestat agresora a kontaktovat rodiče obou stran, případně policii v případech, kdy kyberšikana přesahuje do trestného činu. Kyberšikana u žáků bývá velmi často propojena s klasickou šikanou. Při řešení musíme tedy prověřit souvislosti s klasickou šikanou, musíme správně odhadnout situaci a znát zásady práce při klasické šikaně. (Budínská 2012, s. 3)

Jestliže kyberšikana přesahuje do trestného činu je posuzována podle trestního zákona. Může se jednat například o trestný čin omezování osobní svobody, vydírání (může se jednat o vyhrožování), trestný čin vzbuzení důvodné obavy, takového trestného činu se dopouští jedinec, který druhému vyhrožuje smrtí nebo těžkou újmou na zdraví. Nezletilý pachatel může být potrestán nařízením ústavní výchovy nebo nad ním může být stanoven dohled. (Kolář 2001, s. 215)

Vašutová (2010, s. 103) ve své publikaci uvádí vzorové otázky pro obecné šetření kyberšikany:

- Vyskytuje se kyberšikana mezi žáky ve vaší škole?
- Jak závažný je to problém?
- Stal/a jste se někdy obětí kyberšikany?
- Měl/a jste strach někdy přijít do školy, z důvodů, že vás někdo napadal pomocí internetu?
- Obtěžoval/a jste jiného žáka kyberšikanou?
- Co by učitelé měli dělat, aby zlepšili prevenci kyberšikany?

Žáci musí přesně vědět co kyberšikana znamená a jaké může mít následky. Nejlépe se to žákům předvádí pomocí demonstrací konkrétních případů. Tím si žáci mohou uvědomit i to, že i oni jsou zranitelní a že nemají brát úskalí internetu na lehkou váhu.

Jestliže učitel zjistí, že je některý z žáků obětí kyberšikany, musí problém okamžitě začít řešit. Nejdříve si učitel musí získat žakovu důvěru, aby se o problému dozvěděl co nejvíce, musí zjistit, kdo je agresor, jaké používá prostředky k šikanování, jestli se útoky opakují nebo se jedná jen o jednorázový útok. Jedná li se o opakované útoky, musí se postupovat jako při řešení klasické šikany, měli by tedy využít současné intervenční programy a spolupracovat s odborníky jako je výchovný poradce, školní psycholog. (Černá 2013, s. 135-136)

3.3 Preventivní programy pro učitele základních škol

Každá škola by si měla vytvořit vlastní Program proti šikanování, který bude součástí minimálního preventivního programu.

„Minimalní preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci žáků školy.“ (Habich 2011, s. 22)

Tento program zpracovává školní metodik prevence a to na jeden školní rok. Program poté kontroluje Česká školní inspekce. Program proti šikanování musí obsahovat krizový plán, ze kterého by měly jednoznačně vyplývat kompetence jednotlivých osob a způsob řešení kyberšikany. Krizový plán obsahuje dva typy:

1. Tento typ zahrnuje situace, které je škola schopna řešit vlastními silami. Patří sem postupy pro počáteční stádia šikanování a způsoby řešení zárodečného stádia šikanování.
2. V tomto případě si škola nedokáže pomoci sama, proto potřebuje pomoc zvenku. Je zde důležitá spolupráce se specializovanými institucemi a Policií České republiky. Sem patří řešení případů pokročilé šikany.

Je velmi důležité, aby se pedagogové a vedení školy intenzivně podíleli na odhalování šikany. (Jurková, 2010)

V České republice existuje několik projektů, které se zabývají informovaností a prevencí proti kyberšikaně. Jsou to například:

- **Safer Internet Awareness/ Helpline**

Jedná se o osvětové a asistenční centrum bezpečnějšího internetu. Cílem je zvýšit informovanost dětí o bezpečném používání internetu. Pomáhá dětem osvojovat si zásady bezpečné práce, získávat informace, chatovat a cítit se na internetu bezpečně. Od roku 2007 mají děti a mládež k dispozici asistenční službu Internet Helpline. Pracovníci asistenční služby dětem a dospívajícím poskytují v rámci primární prevence informace o bezpečném používání internetu. Kromě kyberšikany má tato linka za cíl chránit děti před veškerým násilím, zneužíváním a v poslední době před negativním vlivem médií, hlavně internetu.

- **Safer Internet Hotline – internetová horká linka**

Snaží se zamezit ilegálnímu obsahu na internetu. Tato linka je zřízena nadací Naše dítě. Umožňuje občanům České republiky hlásit nelegální obsah, jako dětskou pornografii a další formy komerčního a sexuálního zneužívání dětí. (Vašutová 2010, s. 106)

- **E- bezpečí**

Tento projekt vznikl na Univerzitě Palackého v Olomouci na pedagogické fakultě. „Věnuje se mapování a analyzování nebezpečných komunikačních praktik vázaných na elektronickou komunikaci. Nabízí vzdělávání v oblasti předcházení a řešení kyberšikany a jiných problematických projevů chování na internetu pro děti i vyučující. Také se věnuje tvorbě metodických materiálů a provozuje internetovou poradnu.“ (Rogers 2010, s. 16)

- **Centrum prevence rizikové virtuální komunikace PdF UP**

Centrum navazuje na činnost projektu E-Bezpečí. Zaměřuje se hlavně na prevenci rizikového chování dětí, které je spojeno s užíváním informačních a komunikačních technologií. Centrum poskytuje vzdělávání pro veřejnost, školy, pro Policii ČR, pro pracovníky sociálně-právní ochrany. Dále provádí preventivní programy pro školy, intervence a výzkum.

- **Projekt minimalizace šikany – MiŠ**

Projekt financuje Nadace O2 a odborným garantem je Michal Kolář, přední český odborník na šikanu. Cílem projektu je ukázat jak lze snížit výskyt šikany ve školách. Tento projekt chce předat pedagogům ověřené postupy a metody pro práci se šikanou. Jedná se o zavedení školního programu proti šikanování. (Vašutová 2010, s. 108)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na informovanost učitelů základních škol o kyberšikaně a jaké s ní mají zkušenosti. Dnešní děti využívají informační a komunikační technologie každý den, proto se riziko rozšíření kyberšikany stále zvyšuje. Je tedy nutné, aby učitelé základních škol problematice kyberšikany náležitě rozuměli, dokázali ji správně řešit a předcházeli jí.

Zvolili jsme kvantitativní výzkum, který byl realizován pomocí dotazníkového šetření. Podle (Gavory 2000, s. 31) kvantitativní výzkum nám zjišťuje, míru, rozsah, frekvenci výskytu jevů, pracuje s číselnými údaji, které se následně matematicky zpracovávají pomocí například čárkovací metody. Pro výzkum jsme zvolili výzkumný problém popisný.

Výzkumný problém

Pro praktickou část bakalářské práce jsme si jako výzkumný problém stanovili „Jak jsou učitelé ZŠ informováni o kyberšikaně?“

Výzkumné cíle

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit informovanost učitelů základních škol o kyberšikaně a jejich zkušenosti s ní.

K hlavnímu cíli jsme si stanovili cíle dílčí:

1. Zjistit míru vzdělanosti učitelů ZŠ v problematice kyberšikany.
2. Zjistit názory učitelů ZŠ na řešení problematiky kyberšikany.
3. Zjistit, jaké stanovisko zastávají učitelé ZŠ vzhledem k preventivním programům proti kyberšikaně na školách.
4. Zjistit prostředky učitelů ZŠ používané k předcházení kyberšikany.

Výzkumné otázky

Na základě stanovených cílů, jsme si zvolili výzkumné otázky, které z výše uvedených cílů vychází.

1. Jaké mají učitelé ZŠ znalosti o kyberšikaně?
2. Jaký pohled mají učitelé ZŠ na řešení kyberšikany?
3. Jaký názor mají učitelé ZŠ na preventivní programy ve školách?
4. Jak se učitelé ZŠ snaží kyberšikaně předcházet?

4.1 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl vybrán na základě dostupnosti. Jednalo se o učitele základních škol Zlínského kraje. Celkový počet respondentů byl 142, z toho se jednalo o 113 učitelek (žen) a 29 učitelů (mužů) základních škol. Při hledání respondentů jsme narazili na neochotu ředitelů základních škol realizovat výzkum právě v jejich škole.

4.2 Metoda

Jako výzkumný nástroj jsme si zvolili metodu dotazníkového šetření. „Dotazník je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí“ (Gavora in Chráska, 2007, s. 163). Metodu dotazníku jsme zvolili z důvodu získání mnoha informací od velkého počtu respondentů a to v poměrně krátkém čase. Dotazník byl sestaven tak, aby korespondoval s cíli bakalářské práce. Dotazník celkem obsahoval 19 otázek, které byly většinou uzavřené, 3 otázky byly polouzavřené, kdy respondenti měli možnost dopsat svá vlastní sdělení a 1 otevřená otázka. Na začátku dotazníku jsme se zaměřili na demografické údaje, poté otázky směřovaly k výzkumným cílům. Dotazník bude vyhodnocován na základě námi získaných dat od respondentů, pomocí metody Testu dobré shody Chí-kvadrát, který ověřuje, „jestli četnosti, které byly získány měřením v realitě, se odlišují od teoretických četností, které odpovídají dané nulové hypotéze.“ (Chráska 2008, s. 71)

4.3 Realizace výzkumu

Výzkum byl realizován od února 2015 do začátku dubna 2015. Celkem bylo osloveno 20 základních škol ve Zlínském kraji, ale pouze 8 souhlasilo s realizací výzkumu na jejich škole. Při oslovování škol, jsme se setkali s neochotou umožnit nám výzkum. Dotazníky

jsme do škol zanesli osobně ředitelům škol nebo jejich zástupcům, kteří je následně předali učitelům. Z celkového počtu 250 dotazníků se nám vrátilo vyplněných 154, ale pro výzkum jsme použili 142 správně vyplněných dotazníků, 12 dotazníků jsme museli vyřadit z důvodu nevyplnění všech otázek. Po sečtení dotazníků jsme provedli čárkovací metodu, poté jsme zjištěná data přenesli do programu Microsoft Excel, kde jsme vytvořili grafické znázornění získaných dat pomocí výsečových grafů. Byl proveden také Test dobré shody Chí-kvadrát.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V této části bakalářské práce jsou zpracovány údaje z dotazníkového šetření. Údaje jsou zpracovány pomocí grafů, které jsou následně slovně okomentovány. Dále je vypočítán test dobré shody chí-kvadrát.

5.1 Demografické otázky

Na začátku dotazníku jsou uvedeny demografické otázky, které se zaměřují na pohlaví respondentů a na jejich délku vykonávané pedagogické praxe.

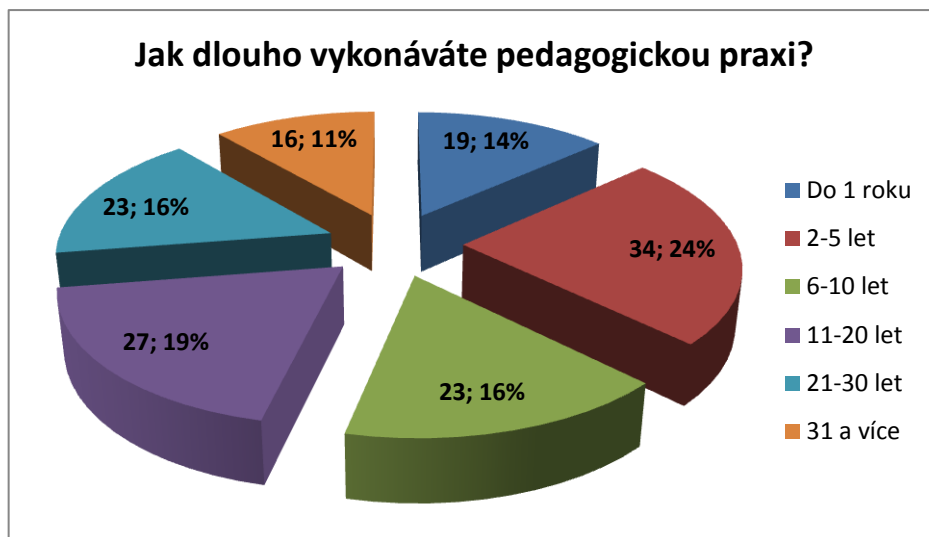
Otázka č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?

Graf 1 Pohlaví respondentů

Výzkumu se celkem zúčastnilo 142 respondentů. Výzkumný vzorek se skládá ze 113 (80%) žen, učitelek základních škol a 29 (20%) mužů, učitelů základních škol.

Graf č. 2: Jak dlouho vykonáváte pedagogickou praxi?

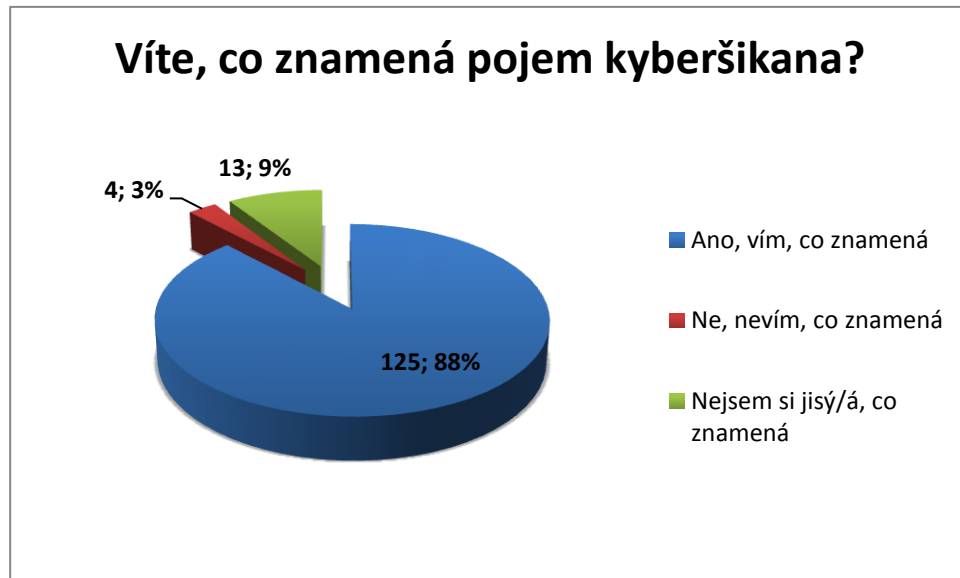

Graf 2 Délka vykonávané praxe

Cílem této otázky bylo zjistit, jak dlouho vykonávají učitelé svoji pedagogickou praxi. Z celkového počtu 142 respondentů vykonává pedagogickou praxi nejkratší dobu, tedy do 1 roku 19 (14%) respondentů. Druhou možností, 2-5 let volilo 34 (24%) respondentů, 6-10 let na základních školách učí 23 (16%) učitelů. Čtvrtou možností 11-20 let zvolilo 27 (19%) respondentů, 21-30 let pedagogickou praxi vykonává 23 (16%) učitelů a nejdéle 31 let a více podle našeho výzkumu na základních školách učí 16 (11%) učitelů.

5.2 Otázky zaměřené na výzkumné cíle

Otázka č. 3: Víte, co znamená pojem kyberšikana?

Graf 3 Znalost pojmu kyberšikana

Graf č. 3 zjišťuje, zda respondenti vědí, co znamená pojem kyberšikana. Většina, tedy 125 (88%) dotazovaných respondentů ví, co pojem kyberšikana znamená. Pouze 4 (3%) respondenti neví, co pojem kyberšikana znamená. Odpověď „Nejsem si jistý/á, co znamená“ zvolilo 13 (9%) respondentů.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku zda ví, co znamená pojem kyberšikana neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku zda ví, co znamená pojem kyberšikana existuje statisticky významný rozdíl.

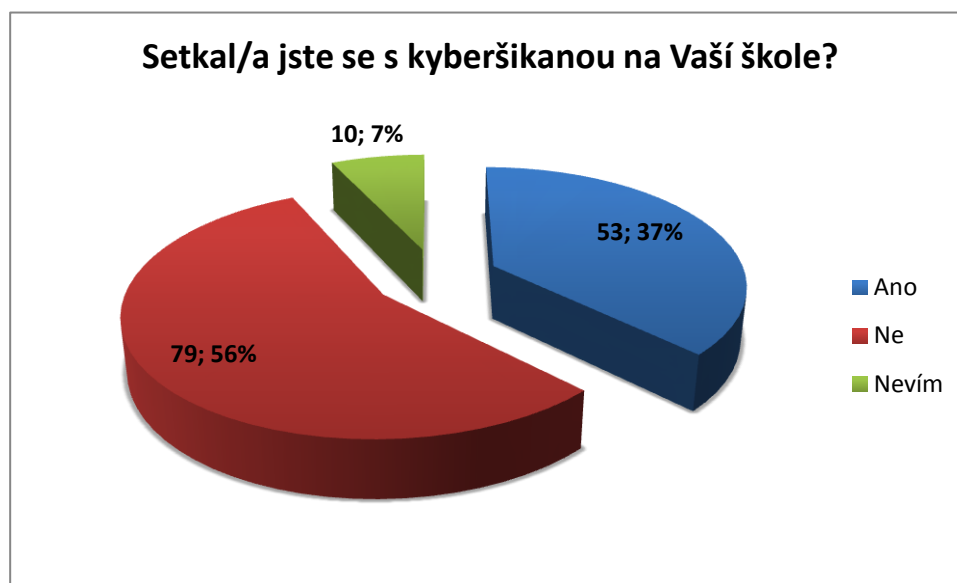
Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 192,01$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 2 je:

$$\chi^2_{0,05} (2) = 5,991$$

$$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991 < \chi^2 = 192,02$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 2, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku zda ví, co znamená pojem kyberšikana existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 4: Setkal/a jste se s kyberšikanou na Vaší škole?

Graf 4 Výskyt kyberšikany na škole

Z otázky, zda se učitelé základních škol setkali s kyberšikanou vyplývá, že většina 79 (56%) se s ní neseťkali. 53 (37%) učitelů se s kyberšikanou na své škole setkali. Odpověď „Nevím“ zvolilo 10 (7%) učitelů.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda se s kyberšikanou setkali, na jejich škole neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda se s kyberšikanou setkali na jejich škole, existuje statisticky významný rozdíl.

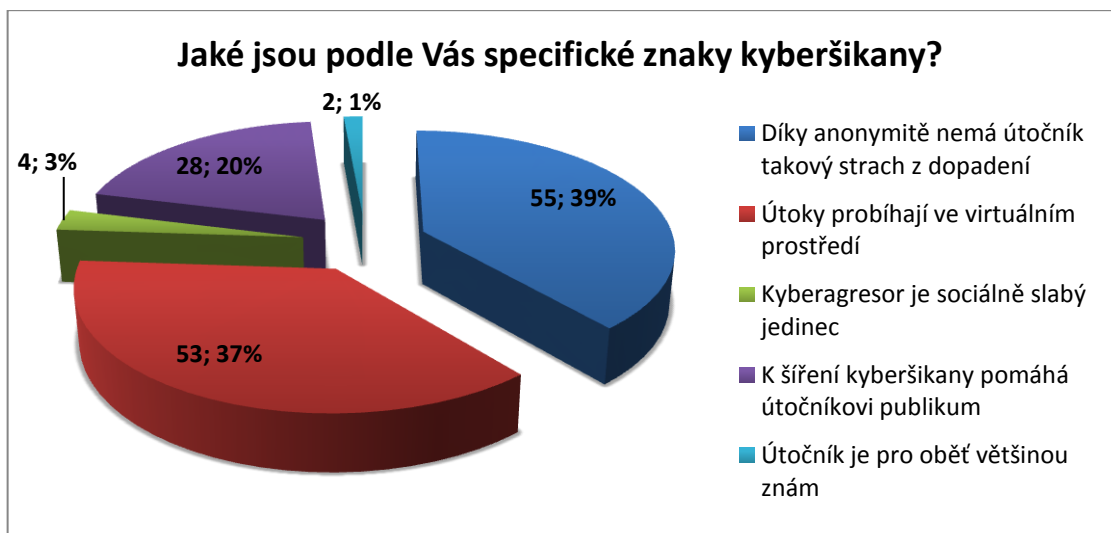
Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 51,31$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 2 je:

$$\chi^2_{0,05} (2) = 5,991$$

$$\chi^2_{0,05} (2) = 5,991 < \chi^2 = 51,31$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 2, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda se s kyberšikanou setkali na jejich škole, existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 5: Jaké jsou podle Vás specifické znaky kyberšikany?

Graf 5 Specifické znaky kyberšikany

Grafem č. 5 zjišťujeme jaké jsou podle respondentů specifické znaky kyberšikany. Padesát pět (39%) respondentů se domnívá, že specifickým znakem kyberšikany je to, že útočník díky anonymitě nemá takový strach z dopadení. Celkem 53 (37%) respondentů považuje jako specifický znak tohoto druhu šikany, že útoky probíhají ve virtuálním prostředí. Čtyři (3%) respondenti se domnívají, že při kyberšikaně je kyberagresor sociálně slabý jedinec. Odpověď „K šíření kyberšikany pomáhá útočnickovi publikum“ zvolilo 28 (20%) respondentů. Pouze 2 (1%) respondenti se rozhodli pro poslední možnost, kterou bylo „Útočník je pro oběť většinou znám.“

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, jaké jsou podle nich specifické znaky kyberšikany, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, jaké jsou podle nich specifické znaky kyberšikany, existuje statisticky významný rozdíl.

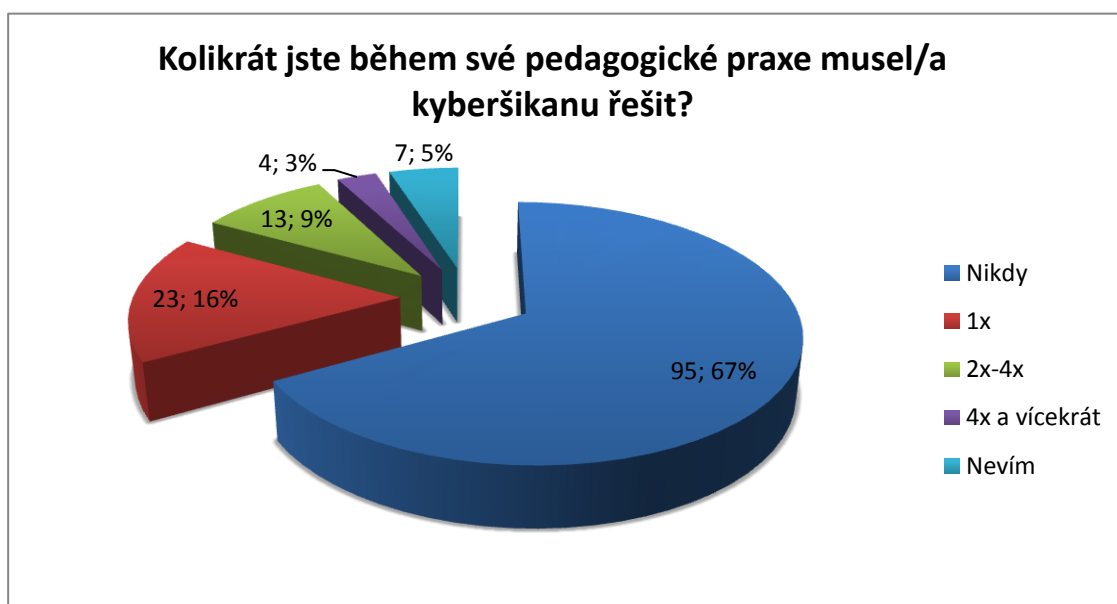
Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 91,73$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 4 je:

$$\chi^2_{0,05} (4) = 9,483$$

$$\chi^2_{0,05} (4) = 9,483 < \chi^2 = 91,73$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 4, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, jaké jsou podle nich specifické znaky kyberšikany, existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 6: Kolikrát jste během své pedagogické praxe musel/a kyberšikanu řešit?

Graf 6 Řešení kyberšikany během pedagogické praxe

Graf č. 6 nám ukazuje, kolikrát se učitelé během své pedagogické praxe s kyberšikanou setkali a museli ji řešit. Z grafu jasně vyplývá, že většina, tedy 95 (67%) učitelů kyberšikanu nikdy řešit nemuseli. Jen malá část učitelů se s ní setkala. 23 (16%) učitelů během své pedagogické praxe ji museli řešit 1x, 13 (9%) učitelů muselo proti kyberšikaně zasáhnout 2x-4x. Možnost „4x a vícekrát zvolili 4 (3%) učitelé a zda kyberšikanu museli řešit, neví 7 (5%) učitelů.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku kolikrát během své pedagogické praxe museli učitelé kyberšikanu řešit, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, kolikrát během své pedagogické praxe museli učitelé kyberšikanu řešit, existuje statisticky významný rozdíl.

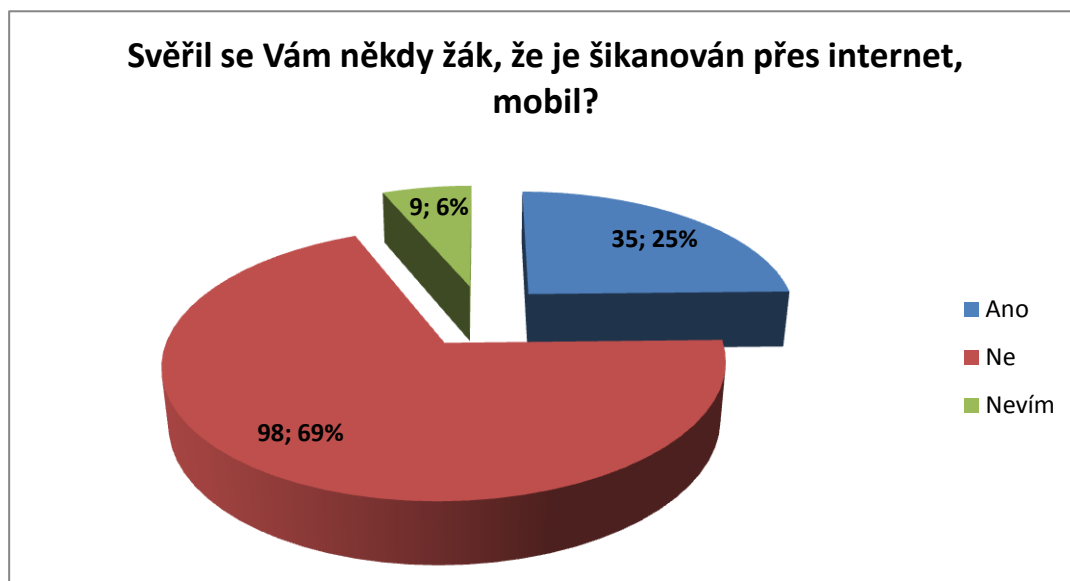
Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 202,65$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 4 je:

$$\chi^2_{0,05} (4) = 9,483$$

$$\chi^2_{0,05} (4) = 9,483 < \chi^2 = 202,65$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 4, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, kolikrát během své pedagogické praxe museli učitelé kyberšikanu řešit, existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 7: Svěřil se Vám někdy žák, že je šikanován přes internet, mobil?

Graf 7 Svěření žáka o šikaně pomocí internetu, mobilu

Sedmý graf poukazuje na to, zda se žák někdy svému učiteli svěřil, že je šikanován přes internet či mobil. Ve většině případů 98 (69%) respondenti zvolili odpověď „Ne“, tedy, že se jim žák s výše uvedeným šikanováním nesvěřil. Třicetipět (25%) učitelům se žáci s takovým problémem svěřili a 9 (6%) učitelů si nejsou vědomi toho, že by se jim žák s šikanováním svěřil.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda se jim žák svěřil, že je šikanován přes internet nebo mobil, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda se jim žák svěřil, že je šikanován přes internet nebo mobil, existuje statisticky významný rozdíl.

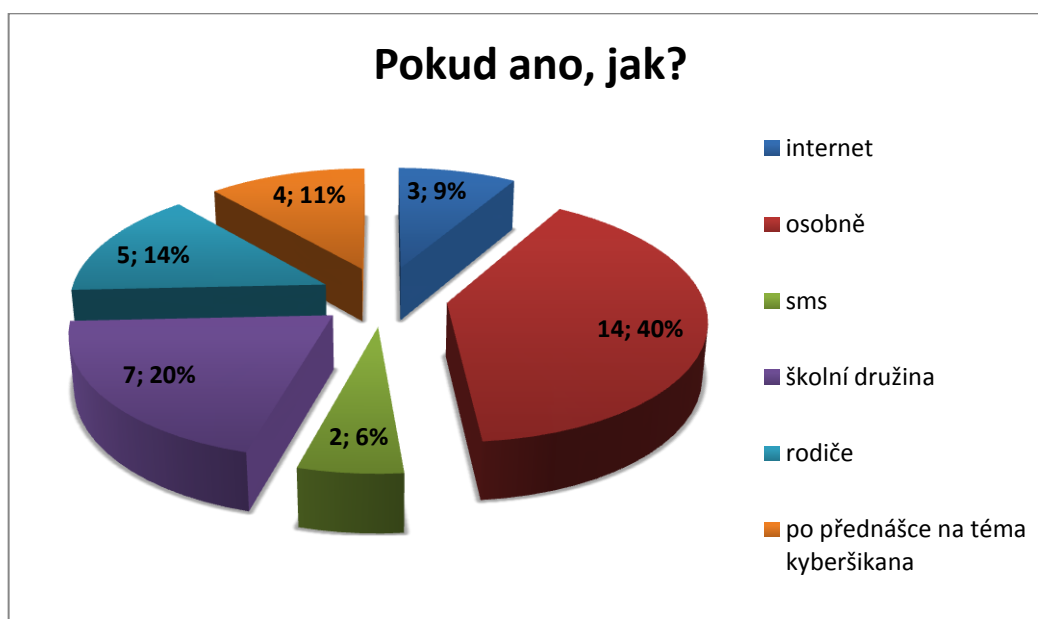
Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 88,49$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 2 je:

$$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$$

$$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991 < \chi^2 = 88,49$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 2, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda se jim žák svěřil, že je šikanován přes internet nebo mobil, existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 8: Pokud ano, jak?

Graf 8 Jakým způsobem se žák svěřuje s kyberšikanou

Na otázku č. 8 se měli respondenti vyjádřit k tomu, jakým způsobem se žák svým učitelům svěřuje s kyberšikanou. Nejvíce 14 (40%) převažovaly odpovědi, že se žáci svěřují osobně, sedmi (20%) učitelům se žáci s kyberšikanou svěřili ve školní družině, 5 respondentů (14%) uvedlo, že jim kyberšikanu oznámili rodiče. Odpověď „po přednášce na téma kyberšikana“ zvolili 4 (11%) respondenti, svěřeni přes internet zvolili 3 (9%) respondenti a přes sms zprávy 2 (6%) respondenti.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, jakým způsobem se žák svěřuje učitelům s kyberšikanou, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, jakým způsobem se žák svěřuje učitelům s kyberšikanou, existuje statisticky významný rozdíl.

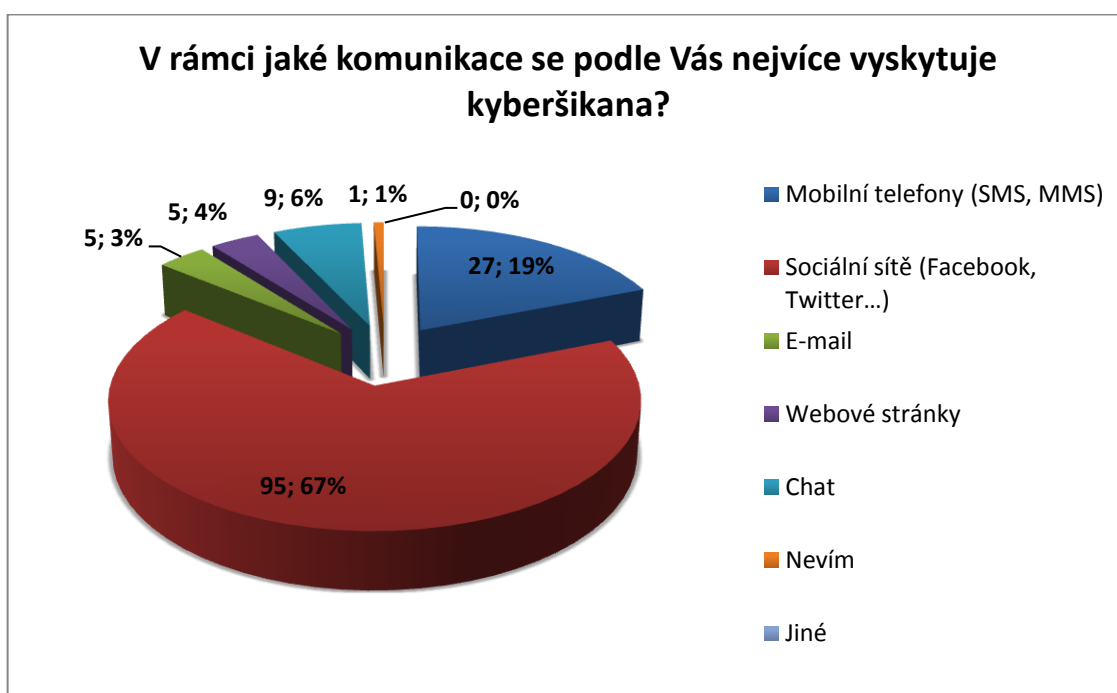
Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 16,26$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 5 je:

$$\chi^2_{0,05} (5) = 11,070$$

$$\chi^2_{0,05} (5) = 11,070 < \chi^2 = 16,26$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 5, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, jakým způsobem se žák svěřuje učitelům s kyberšikanou, existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 9: V rámci jaké komunikace se podle Vás nejvíce vyskytuje kyberšikaná?

Graf 9 Největší výskyt kyberšikan v rámci komunikace

Respondenti se měli vyjádřit k tomu, kde se podle nich nejvíce kyberšikana vyskytuje. V odpovědích nejvíce převažovaly sociální sítě, což si jako svou odpověď zvolilo 95 (67%) respondentů. Na druhém místě byly mobilní telefony, tak odpovědělo 27 (19%) respondentů. Chat si zvolilo 9 (6%) respondentů. Stejný počet, tedy každá 5 (4%) respondentů získaly odpovědi „E-mail“ a „Webové stránky“. Pouze jeden (1%) respondent neví, kde se kyberšikana vyskytuje a poslední možnost „Jiné“ ne zvolil žádný z respondentů.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, při jaké komunikaci se podle učitelů nejvíce vyskytuje kyberšikana, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, při jaké komunikaci se podle učitelů nejvíce vyskytuje kyberšikana, existuje statisticky významný rozdíl.

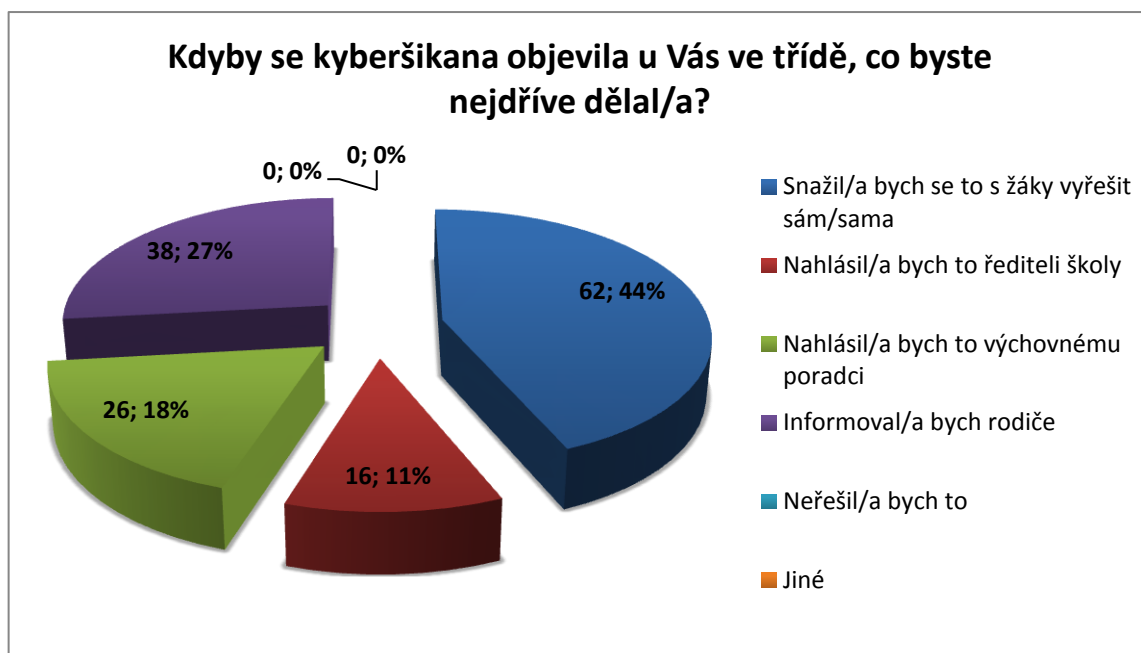
Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 275,72$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 5 je:

$$\chi^2_{0,05}(5) = 11,070$$

$$\chi^2_{0,05}(5) = 11,070 < \chi^2 = 275,72$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 5, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, při jaké komunikaci se podle učitelů nejvíce vyskytuje kyberšikana, existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 10: Kdyby se kyberšikana objevila u Vás ve třídě, co byste nejdříve dělal/a?

Graf 10 Postup učitele při výskytu kyberšikany

Z grafu lze vyčíst, že kdyby se kyberšikana objevila u dotazovaných ve třídě 62 (44%) učitelů by se ji s žáky snažili vyřešit sami. Rodiče by informovalo 38 (27%) učitelů, 26 (18%) by to nahlásilo výchovnému poradci, řediteli školy by to jako první nahlásilo 16 (11%) učitelů. Odpověď „Neřešil/a bych to“ a „Jiné“ nevolil nikdo.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, co by učitelé nejdříve dělali při výskytu kyberšikany na jejich škole, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, co by učitelé nejdříve dělali při výskytu kyberšikany na jejich škole, existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 33,21$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 3 je:

$$\chi^2_{0,05} (3) = 7,815$$

$$\chi^2_{0,05} (3) = 7,815 < \chi^2 = 33,21$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 3, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, co by učitelé nejdříve dělali při výskytu kyberšikaně na jejich škole, existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 11: Existuje na Vaší škole preventivní program proti kyberšikaně?

Graf 11 Existence preventivního programu proti kyberšikaně na škole

Touto otázkou jsme chtěli zjistit, zda na dané škole existují preventivní programy proti kyberšikaně. Více jak polovina učitelů, tedy 67 (47%) odpovědělo, že u nich na škole existuje preventivní program proti kyberšikaně. 52 (37%) uvedlo, že ve škole, ve které působí preventivní program neexistuje. Odpověď „Nevím“ zvolilo 23 (16%) učitelů.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda existuje na jejich škole preventivní program proti kyberšikaně, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda existuje na jejich škole preventivní program proti kyberšikaně, existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 21,14$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 2 je:

$$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$$

$$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991 < \chi^2 = 21,14$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 2, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda existuje na jejich škole preventivní program proti kyberšikaně, existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 12: Uskutečňují se na Vaší škole semináře o prevenci kyberšikany?

Graf 12 Uskutečňování seminářů o prevenci kyberšikany na školách

Graf č. 12 nám ukazuje, zda se na dané škole uskutečňují semináře zaměřené na prevenci kyberšikany či nikoliv. Z celkového počtu 142 respondentů 72 (51%) odpovědělo, že právě na jejich škole se semináře neuskutečňují. 38 (27%) respondentů zvolilo odpověď „Ano“, tedy, že se semináře u nich na škole uskutečňují a 32 (22%) respondentů neví, zda v jejich škole takové semináře probíhají.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda se na jejich škole uskutečňují semináře o prevenci kyberšikany, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda se na jejich škole uskutečňují semináře o prevenci kyberšikany, existuje statisticky významný rozdíl.

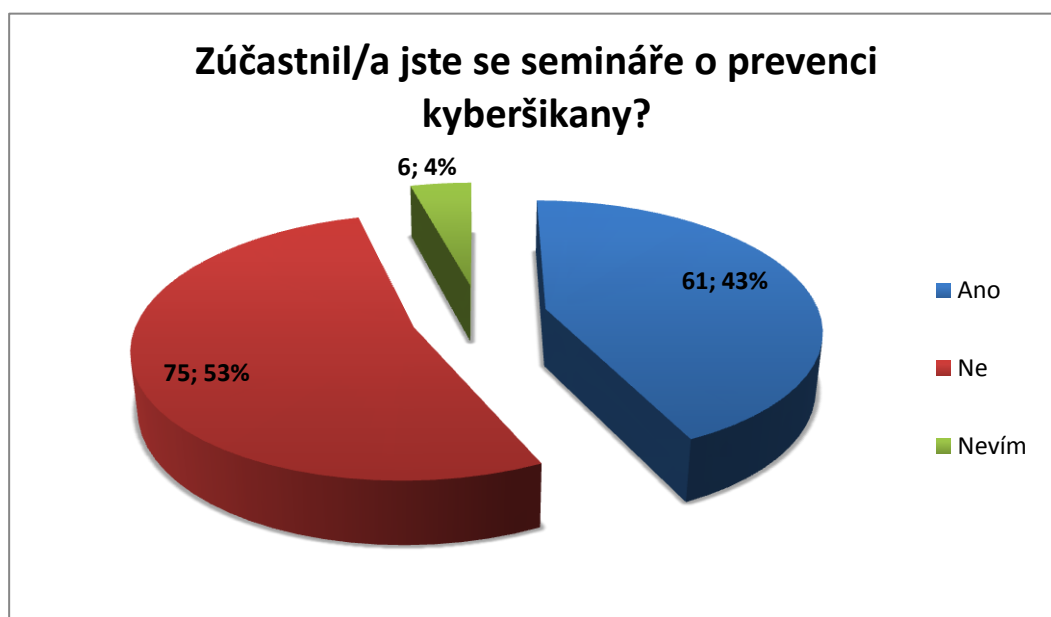
Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 19,66$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 2 je:

$$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$$

$$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991 < \chi^2 = 19,66$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 2, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda se na jejich škole uskutečňují semináře o prevenci kyberšikany, existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 13: Zúčastnil/a jste se semináře o prevenci kyberšikany?

Graf 13 Účast učitelů na semináři o prevenci kyberšikany

Z otázky, která zjišťuje, zda se učitelé zúčastnili nějakého semináře o prevenci kyberšikany vyplývá že 75 (53%) učitelů se žádného semináře týkajícího se prevence kyberšikany nezúčastnili. Naopak 61 (43%) učitelů se semináře ohledně prevence kyberšikany zúčastnilo a 6 (4%) si nejsou vědomi, zda se takového semináře zúčastnili.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda se zúčastnili semináře o prevenci kyberšikany, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda se zúčastnili semináře o prevenci kyberšikany, existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 56,21$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 2 je:

$$\chi^2_{0,05} (2) = 5,991$$

$$\chi^2_{0,05} (2) = 5,991 < \chi^2 = 56,21$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 2, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda se zúčastnili semináře o prevenci kyberšikany, existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 14: Měl/a byste zájem zúčastnit se semináře o prevenci kyberšikany?

Graf 14 Zájem učitelů o seminář o prevenci proti kyberšikaně

Na otázku, zda by učitelé měli zájem se zúčastnit semináře, který by se týkal prevence kyberšikany, většina 107 (75%) učitelů odpovědělo kladně, tedy že by měli zájem. Odpověď „Nevím“ si vybralo 23 (16%) učitelů a 12 (9%) učitelů nejeví zájem o takové semináře.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda by měli zájem zúčastnit se semináře o prevenci kyberšikany, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda by měli zájem zúčastnit se semináře o prevenci kyberšikany, existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 114,10$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 2 je:

$$\chi^2_{0,05} (2) = 5,991$$

$$\chi^2_{0,05} (2) = 5,991 < \chi^2 = 114,10$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 2, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy

přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda by měli zájem zúčastnit se semináře o prevenci kyberšikany, existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 15: Myslíte si, že máte dostatek informací o kyberšikaně?

Graf 15 Informovanost učitelů o kyberšikaně

Respondenti se měli také vyjádřit k otázce, zda podle jejich mínění mají dostatek informací o kyberšikaně. Nejčastěji jsme se setkali s odpovědí, že si respondenti myslí, že mají dostatek informací o problematice kyberšikany a to v 61 (43%) případech. Odpověď „Nevím“ zvolilo 48 (34%) respondentů a 33 (23%) neví, zda mají dostatek informací.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda mají dostatek informací o kyberšikaně, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda mají dostatek informací o kyberšikaně, existuje statisticky významný rozdíl.

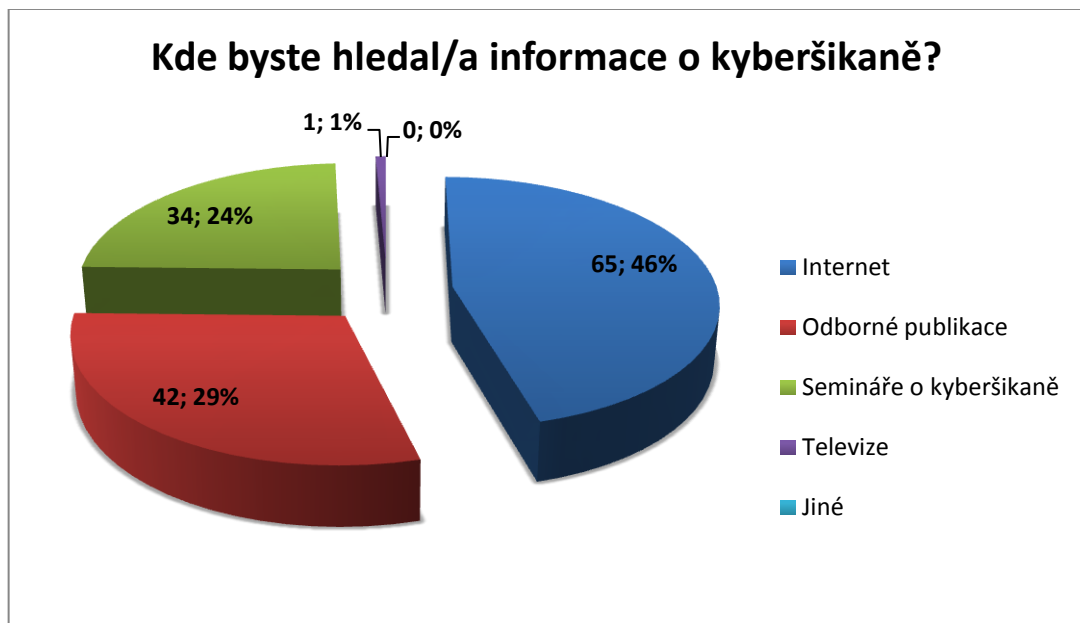
Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 8,30$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 2 je:

$$\chi^2_{0,05} (2) = 5,991$$

$$\chi^2_{0,05} (2) = 5,991 < \chi^2 = 8,30$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 2, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda mají dostatek informací o kyberšikaně, existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 16: Kde byste hledal/a informace o kyberšikaně?

Graf 16 Hledání informací o kyberšikaně

Na otázku, kde by respondenti hledali informace o kyberšikaně odpovědělo 65 (46%) respondentů, že by hledali na internetu, 42 (29%) by potřebné informace vyhledávali v odborných publikacích, 34 (24%) by se zúčastnilo seminářů o kyberšikaně, pouze jeden (1%) respondent by informace hledal v rámci televize. Respondenti měli na výběr i odpověď „Jiné“, kde mohli uvést další zdroj, ale tuhle odpověď si nikdo nevybral.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, kde by učitelé hledali informace o kyberšikaně, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, kde by učitelé hledali informace o kyberšikaně, existuje statisticky významný rozdíl.

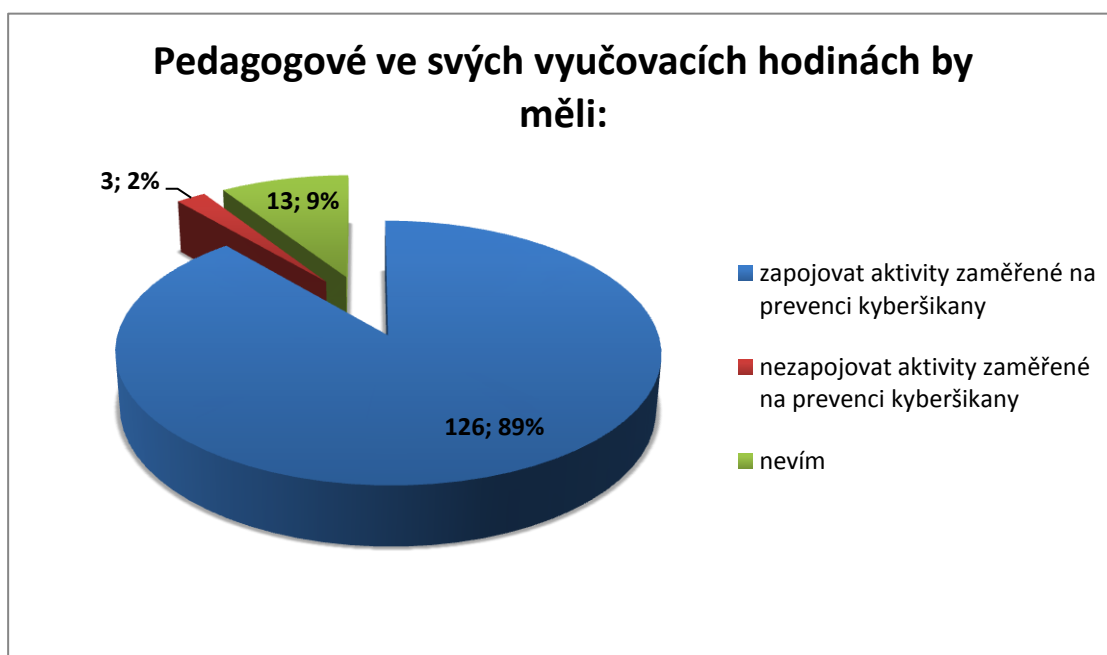
Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 59,30$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 3 je:

$$\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$$

$$\chi^2_{0,05}(3) = 7,815 < \chi^2 = 59,30$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 3, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, kde by učitelé hledali informace o kyberšikaně, existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 17: Pedagogové ve svých vyučovacích hodinách by měli:

Graf 17 Zapojování aktivit na prevenci kyberšikany

Respondenti měli možnost, díky otázce č. 17 se rozhodnout, zda by učitelé měli či neměli ve svých vyučovacích hodinách zapojovat aktivity zaměřené na prevenci kyberšikany. Z celkového počtu 142 respondentů se 126 (89%) z nich rozhodlo pro zapojování výše uvedených aktivit, pouze 3 (2%) respondenti se zapojováním aktivit zaměřených na prevenci kyberšikany nesouhlasí a 13 (9%) neví, zda takové aktivity zapojovat či nikoliv.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda učitelé mají či nemají ve svých vyučovacích hodinách zapojovat aktivity zaměřené na prevenci kyberšikany, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda učitelé mají či nemají ve svých vyučovacích hodinách zapojovat aktivity zaměřené na prevenci kyberšikany, existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 197,17$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 2 je:

$$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$$

$$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991 < \chi^2 = 197,17$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 2, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda učitelé mají či nemají ve svých vyučovacích hodinách zapojovat aktivity zaměřené na prevenci kyberšikany, existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 18: Využíváte při práci s žáky takové aktivity? (viz otázka 17)

Graf 18 Využívání aktivit zaměřených na prevenci kyberšikany

Z grafu č. 18 vyplývá, že více jak polovina 80 (56%) dotazovaných ve svých vyučovacích hodinách využívá aktivity, které jsou zaměřeny na prevenci kyberšikany. Naopak takových aktivit nevyužívá 62 (44%) respondentů.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda učitelé využívají při práci s žáky aktivity zaměřené na prevenci kyberšikany, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda učitelé využívají při práci s žáky aktivity zaměřené na prevenci kyberšikany, existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 2,28$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 1 je:

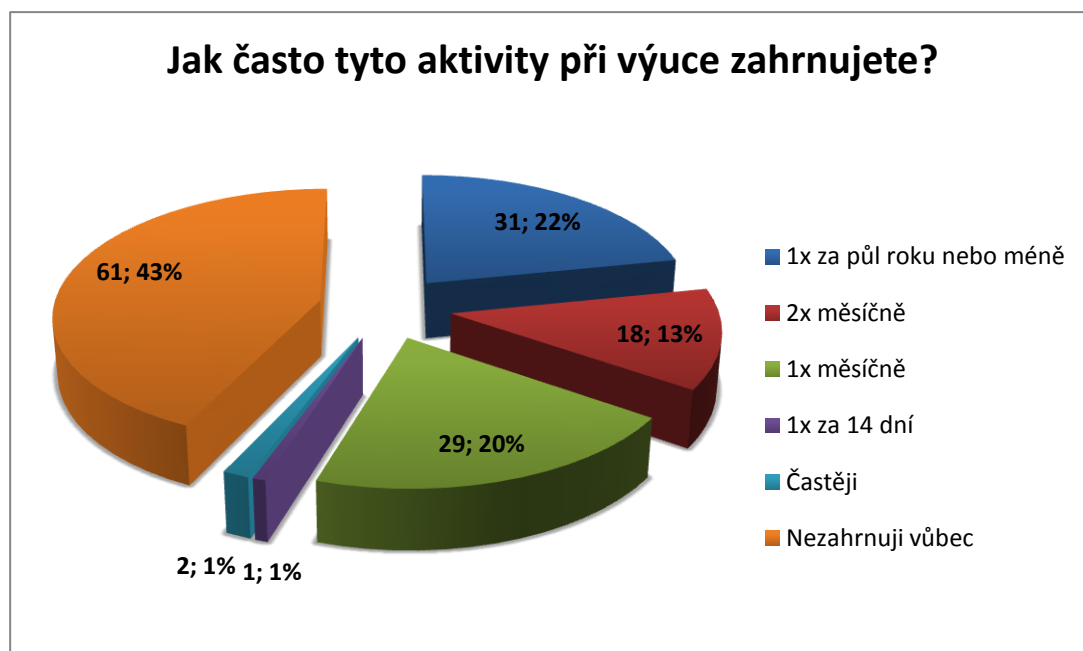
$$\chi^2_{0,05} (1) = 3,841$$

$$\chi^2_{0,05} (1) = 3,841 > \chi^2 = 2,28$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 1, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy

přijímáme nulovou hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, zda učitelé využívají při práci s žáky aktivity zaměřené na prevenci kyberšikany, neexistuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 19: Jak často tyto aktivity při výuce zahrnujete?

Graf 19 Frekvence zahrnování aktivit zaměřených na prevenci kyberšikany

V předešlé otázce jsme se dozvěděli, že 80 (56%) respondentů využívá ve vyučovacích hodinách aktivity zaměřené na prevenci kyberšikany. Z tohoto počtu respondentů takové aktivity zahrnuje 31 (22%) respondentů 1x za půl roku nebo méně, 29 (20%) učitelů aktivity zahrnuje 1x měsíčně, 18 (13%) je zahrnuje při výuce 2x měsíčně, 1 učitel tyto aktivity zahrnuje 1x za 14 dní a dva učitelé častěji než uvedené možnosti. Aktivity na prevenci kyberšikany nezahrnuje při výuce 61 (43%) učitelů.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto otázku byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 : mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, jak často učitelé ve svých vyučovacích hodinách zapojují aktivity zaměřené na prevenci kyberšikany, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, jak často učitelé ve svých vyučovacích hodinách zapojují aktivity zaměřené na prevenci kyberšikany, existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 105,27$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 5 je:

$$\chi^2_{0,05}(5) = 11,070$$

$$\chi^2_{0,05}(5) = 11,070 < \chi^2 = 105,27$$

Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05, při stupních volnosti 5, je menší, než námi spočtena hodnota chí. Na základě výsledku tedy přijímáme alternativní hypotézu a konstatujeme, že mezi četnostmi odpovědí respondentů na otázku, jak často učitelé ve svých vyučovacích hodinách zapojují aktivity zaměřené na prevenci kyberšikany, existuje statisticky významný rozdíl.

6 SHRNUÍ VÝZKUMU

V praktické části bakalářské práce jsme se zabývali problematikou informovanosti o kyberšikaně, zkušenostmi s ní a možnostmi prevence kyberšikany na základních školách. Hlavním cílem bylo zjistit informovanost učitelů základních škol o kyberšikaně a jejich zkušenosti s ní. Dílčí cíle nám zjišťovaly míru vzdělanosti učitelů základních škol v problematice kyberšikany, jaké mají učitelé názory na řešení problematiky kyberšikany, dále jaké stanovisko zastávají učitelé vzhledem k preventivním programům proti kyberšikaně na školách a používané prostředky k předcházení kyberšikany.

Na výzkumnou otázku „Jaké mají učitelé ZŠ znalosti o kyberšikaně“ se zaměřují otázky v dotazníku č. 3, 5, 9, 15. Z výsledků je patrné, že 88% dotazovaných respondentů ví, co znamená pojem kyberšikana. Za hlavní specifické znaky respondenti považují nejvíce, že díky anonymitě nemá útočník takový strach z dopadení (39%) a že útoky probíhají ve virtuálním prostředí (37%). Respondenti nejčastěji (67%) uváděli, že se kyberšikana vyskytuje nejčastěji prostřednictvím sociálních sítí. Díky velkému rozvoji internetu a sociálních sítí, jsme takovou odpověď očekávali. Druhá výzkumná otázka zněla: „Jaký pohled mají učitelé ZŠ na řešení kyberšikany?“ Touto otázkou jsme zjišťovali v dotazníkových otázkách č. 4, 6, 10. Většina učitelů (56%) se během své pedagogické praxe s kyberšikanou nesešla, nemusela ji tedy řešit. Přesto kdyby se kyberšikana u nich ve škole objevila, snažili by se ji nejdříve vyřešit sami 44% a jako druhou nejčastější možnost by zvolili informování rodičů (27%). Na výzkumnou otázku „Jaký názor mají učitelé ZŠ na preventivní programy ve školách?“ se zaměřují otázky č. 11, 12, 13, 14 v dotazníku. 47% respondentů uvedlo, že u nich ve škole existuje preventivní program proti kyberšikaně, ale semináře o prevenci kyberšikany se ve většině (51%) dotazovaných školách nepořádají, přestože ze strany učitelů by o takové semináře byl velký zájem (76%). Poslední výzkumná otázka se týkala předcházení kyberšikany a odpovídaly na ni otázky v dotazníku č. 17, 18, 19. Respondenti se ve většině případů (89%) shodli na tom, že by učitelé měli ve svých hodinách zapojovat aktivity, které jsou zaměřeny na prevenci kyberšikany, přesto takové aktivity zahrnuje do výuky jen 56% učitelů.

Na základě teorie a zjištěných údajů z výzkumu můžeme dále shrnout, že podle Vašutové (2010) je nejrozšířenějším prostředkem kyberšikany mobilní telefon, přičemž z výzkumu vyplývá, že právě nejrozšířenějším prostředkem podle učitelů základních škol jsou sociální sítě. Při výskytu kyberšikany na základní škole jsme si v teorii uvedli podle

Budínské (2012) následující postup, kdy je nutné kyberšikanu začít okamžitě řešit ve spolupráci s metodiky prevence, s výchovnými poradci, s psychology a dalšími odborníky. Učitelé základních škol se však domnívají, že by nejprve vzniklý problém zkusili vyřešit sami. Na základě tohoto zjištění nám vyplývá, že další vzdělávání učitelů základních škol v problematice kyberšikan by bylo žádoucí.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala informovaností učitelů základních škol o kyberšikaně a jejich zkušenosti s ní. V teoretické části jsme se zabývali vysvětlením pojmu kyberšikana a jak tento druh šikany vzniká. Dále jsme si pospali, jaké rozdíly má kyberšikana od klasické šikany, jaké jsou prostředky a typy kyberšikany, věnovali jsme se také účastníkům kyberšikany, tedy agresorům, obětem, přihlížejícím a rodičům. V poslední kapitole jsme se zabývali prevencí kyberšikany, druhy prevence, jak by se měla kyberšikana řešit a pospali jsme si preventivní programy pro učitele základních škol.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda jsou učitelé základních škol informováni o kyberšikaně a zda s ní mají nějaké zkušenosti. Zkoumali jsme také míru vzdělanosti učitelů základních škol v problematice kyberšikany, jaké mají učitelé názory na řešení tohoto druhu šikany, jaké názory mají učitelé na preventivní programy ve školách proti kyberšikaně a nakonec, zda učitelé základních škol používají nějaké prostředky k předcházení kyberšikany.

Empirická část prezentovala výsledky dotazníkového šetření. Z výsledků empirické části jsme poté mohli zodpovědět výzkumné otázky a cíle a shrnout následující. Na základě našeho výzkumu se domníváme, že stanovené cíle na začátku naší práce byly z větší části naplněny. Při vyhodnocování empirické části jsme zjistili, že určitému cíli, by se mohla věnovat větší pozornost například v rámci další realizace výzkumů, které by mohly být přínosem pro základní školy. Mohlo by se jednat o cíl, který se zaměřuje na preventivní programy proti kyberšikaně pro učitele základních škol. Jednalo by se nejen o vnější výzkumy v rámci například bakalářských prací a jiných organizací, ale i vnitřní výzkumy prováděné přímo v základních školách. Tyto výzkumy by mohly pomoci podrobněji zmapovat zájem učitelů o další vzdělávání v této oblasti. Díky zavedeným preventivním programům proti kyberšikaně v rámci každé základní školy, ochoty učitelů se dále vzdělávat v oblasti rozvoje moderní technologie, bychom mohli předpokládat snížení tohoto negativního jevu, jako je kyberšikana u dětí a mládeže.

Kyberšikana na základních školách se v posledních letech stává velice rozšířeným a nebezpečným fenoménem, setkáváme se s ním čím dál častěji, již u velmi malých dětí. Domníváme se, že problematice kyberšikany není věnována dostatečná pozornost, proto chceme touto prací poukázat na to, že je velmi důležité, aby učitelé základních škol této problematice rozuměli a dokázali ji řešit a předcházet jí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Vyd. 1. Praha: ISV. ISBN 80-86642-08-9.
- [2] ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-210-6374-7.
- [3] DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Regleta, 2002. ISBN 80 - 246 – 0139.
- [4] HABICH, L. *Spolupráce orgánů státní správy a samosprávy při eliminaci kyberšikany*. *Řízení školy*, 2011, roč. VIII, 10/2011, s. 22
- [5] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [6] CHROMÝ, Jakub. *Kriminalita páchaná na mládeži: aktuální jevy a nová právní úprava v České republice*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3.
- [7] ECKERTOVÁ, Lenka a Daniel DOČEKAL. *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5.
- [8] ELLIOTTOVÁ, M. *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-034-0.
- [9] HERZOG, Rupert. *Násilí není řešení: prevence násilí a management konfliktu ve školách*. 1. vyd. v českém jazyce. Plzeň: Fraus, 2009. ISBN 978-80-7238-850-9.
- [10] HOLLÁ, Katarína. *Elektronické šikanovanie: nová forma agresie*. 1. vyd. Bratislava: Iris, 2010. ISBN 978-80-89256-58-7.
- [11] HOLLÁ, Katarína. *Kyberšikana*. 1. vyd. Bratislava: IRIS, 2013. ISBN 978-80-8153-011-1.
- [12] HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. 1. vyd. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-545-9.
- [13] KAVALÍR, Aleš. ROTTOVÁ, Nina. *Kyberšikana a její prevence*. Statutární město Plzeň: Člověk v tísni, o.p.s., 2009. ISBN 978-80-86961-78-1
- [14] KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X.

- [15] KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování*, Praha: Portál, 1997. ISBN: 80-7178-123-1.
- [16] KOUKOLÍK, František, DRTILOVÁ, Jana. *Vzpouza deprivantů*. Praha: Makropulos, 1996. ISBN 80-901776-8-9
- [17] ŘÍČAN, Petr. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.
- [18] ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 97 s. ISBN 978-80-7367-984-2.
- [19] VÁGNEROVÁ, Kateřina a kol. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.
- [20] VAŠUTOVÁ, Marie *Proměny šikany ve světě nových médií*, Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010. ISBN 978-80-7368-858-5

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [2] BUDINSKA, Martina. *Rizikové chování ve školním prostředí: Kyberšikana*. [online]. 2012 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/20282_1_1/
- [2] JURKOVÁ, Kristýna. *Metodika k prevenci a řešení kyberšikany*. [online]. 2010 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www.poradenskecentrum.cz/>
- [3] KOPECKÝ, Kamil *Jak na prevenci kyberšikany*. [online] 2011 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/rodice-ucitele-zaci/361-prevence-kybersikany>
- [4] *Nebezpečné komunikační praktiky*. [online] 2009 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://cms.e-bezpeci.cz/kontent/view/14/39/lang,czech/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Např. Například.

s. Strana.

ZŠ Základní škola.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Pohlaví respondentů	39
Graf 2 Délka vykonávané praxe	40
Graf 3 Znalost pojmu kyberšikana.....	41
Graf 4 Výskyt kyberšikany na škole.....	42
Graf 5 Specifické znaky kyberšikany	43
Graf 6 Řešení kyberšikany během pedagogické praxe	44
Graf 7 Svěření žáka o šikaně pomocí internetu, mobilu.....	46
Graf 8 Jakým způsobem se žák svěřuje s kyberšikanou.....	47
Graf 9 Největší výskyt kyberšikany v rámci komunikace	48
Graf 10 Postup učitele při výskytu kyberšikany	50
Graf 11 Existence preventivního programu proti kyberšikaně na škole.....	51
Graf 12 Uskutečňování seminářů o prevenci kyberšikany na školách	52
Graf 13 Účast učitelů na semináři o prevenci kyberšikany	53
Graf 14 Zájem učitelů o seminář o prevenci proti kyberšikaně.....	55
Graf 15 Informovanost učitelů o kyberšikaně	56
Graf 16 Hledání informací o kyberšikaně.....	57
Graf 17 Zapojování aktivit na prevenci kyberšikany.....	58
Graf 18 Využívání aktivit zaměřených na prevenci kyberšikany.....	60
Graf 19 Frekvence zahrnování aktivit zaměřených na prevenci kyberšikaně	61

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: Dotazník

DOTAZNÍK

Vážení učitelé a učitelky,

jmenuji se Lucie Přikrylová a jsem studentkou 3. ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, obor Sociální pedagogika a v současné době zpracovávám bakalářskou práci na téma Kyberšikana z pohledu učitelů základních škol. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který bude součástí mé bakalářské práce. Dotazník je zcela anonymní a bude použit výhradně pro účely této práce. Svou odpověď vždy zakroužkujte, popřípadě doplňte. Děkuji za Vaši pomoc a čas strávený při vyplňování.

Co je kyberšikana?

Je to druh šikany, který využívá elektronické prostředky, jako jsou mobilní telefony, e-maily, internet. Znamená to, že ten, co šikanuje, zasílá urážlivé, zesměšňující SMS, e-maily, pořizuje videa ostatních a umisťuje je na internet, aby tím ostatním ublížil, vytváří internetové stránky, které ponižují, pomlouvají konkrétní osobu, vydírá pomocí mobilního telefonu nebo internetu.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- a) muž
- b) žena

2. Jak dlouho vykonáváte pedagogickou praxi?

- a) do jednoho roku
- b) 2-5 let
- c) 6-10 let
- d) 11-20 let
- e) 21-30 let
- f) 31 a více

3. Víte, co znamená pojem kyberšikana?

- a) ano, vím, co znamená
- b) ne, nevím, co znamená
- c) nejsem si jistý/á co znamená

4. Setkal/a jste se s kyberšikanou na Vaší škole?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

5. Jaké jsou podle Vás specifické znaky kyberšikany?

- a) díky anonymitě nemá útočník takový strach z dopadení
- b) útoky probíhají ve virtuálním prostředí
- c) kyberagresor je sociálně slabý jedinec
- d) k šíření kyberšikany pomáhá útočníkovi publikum
- e) útočník je pro oběť většinou znám

6. Kolikrát jste během své pedagogické praxe musel/a kyberšikanu řešit?

- a) nikdy
- b) 1x
- c) 2x – 4x
- d) 4x a vícekrát
- e) Nevím

7. Svěřil se Vám někdy žák, že je šikanován přes internet, mobil?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

8. Pokud ano, jak?

.....

9. V rámci jaké komunikace se podle Vás nejvíce vyskytuje kyberšikana?

- a) mobilní telefony (SMS, MMS)
- b) sociální sítě (Facebook, Twitter...)
- c) E-mail
- d) Webové stránky
- e) Chat
- f) Nevím
- g) Jiné.....

10. Kdyby se kyberšikana objevila u Vás ve třídě, co byste nejdříve dělal/a?

- a) snažil/a bych se to s žáky vyřešit sám/sama
- b) nahlásil/a bych to řediteli školy
- c) nahlásil/a bych to výchovnému poradci
- d) informoval/a bych rodiče
- e) neřešil/a bych to
- f) jiné.....

11. Existuje na Vaší škole preventivní program proti kyberšikaně?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

12. Uskutečňují se na Vaší škole semináře o prevenci kyberšikany?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

13. Zúčastnil/a jste se semináře o prevenci kyberšikany?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

14. Měl/a byste zájem se zúčastnit semináře o prevenci kyberšikany?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

15. Myslíte si, že máte dostatek informací o kyberšikaně?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

16. Kde byste hledal/a informace o kyberšikaně?

- a) internet
- b) odborné publikace
- c) semináře o kyberšikaně
- d) televize
- e) jiné.....

17. Pedagogové ve svých vyučovacích hodinách by měli:

- a) zapojovat aktivity zaměřené na prevenci kyberšikany
- b) nezapojovat aktivity zaměřené na prevenci kyberšikany
- c) nevím

18. Využíváte při práci s žáky takové aktivity? (viz otázka 17)

- a) ano
- b) ne

19. Jak často tyto aktivity při výuce zahrnujete?

- a) 1x za půl roku nebo méně
- b) 2x měsíčně
- c) 1x měsíčně
- d) 1x za 14 dní
- e) Častěji
- f) Nezahrnuji